

บทที่ ๓

วิเคราะห์การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมยุคโลกาภิวัตน์

ในบทที่ ๓ นี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้มุ่งประเด็นไปที่ การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมในปัจจุบัน ในประเด็นที่มีสาเหตุมาจากการไม่ระมัดระวังในการใช้ภาษา ใช้ตามความนึกคิดของตัวเอง ไม่คำนึงถึงความถูกต้องของหลักไวยากรณ์ ขาดความพิถีพิถันคือไม่มีโยนิโสมนัสสการ ไม่สนใจที่จะใช้ภาษาให้ถูกต้อง ไม่คำนึงถึงวัฒนธรรม กาลเทศะและระดับของบุคคล อิทธิพลของพลวัตของการเผยแผ่พุทธธรรม คือความเคลื่อนไหวในการหลอมรวมสื่อเทคโนโลยี และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้บริโภคสื่อธรรมะอย่างไม่หยุดนิ่ง ในวิวัฒนาการของการเผยแผ่พุทธธรรม ในแต่ละยุคที่สำคัญคือเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นที่หลากหลายของผู้บริโภคสื่อธรรมะ ดูจากสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

๓.๑ การใช้ภาษาเผยแผ่ธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์

๓.๑.๑ การใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์

ปัจจุบันความเจริญด้านต่าง ๆ ได้นำพาให้ผู้คนสนใจสิ่งใหม่ ๆ สิ่งแปลก ๆ สิ่งที่น่าตื่นตาตลอด ในขณะสิ่งเก่า ๆ สิ่งที่คุณเคยมานานเริ่มได้รับความสนใจน้อยลง หาว่าเป็นสิ่งโบราณ ไม่ทันสมัย โดยเฉพาะภาษาไทย วัฒนธรรมไทย ศาสนาภาษา ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าใจภาษาธรรมะในปัจจุบันอย่างมาก ดังนั้น องค์ประกอบที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจภาษาธรรมะคือสื่อ ภาษา วิทยาการศึกษา ความสนใจ ท้องถิ่นต่างกัน สภาวะวิกฤตทางสังคม

สื่อปัจจุบัน ด้วยความเจริญด้านเทคโนโลยี มีความก้าวหน้ามาก การจะสื่อสารสิ่งใดก็ตามต้องอาศัยการสื่อกลางเป็นสื่อนำไปสู่การเข้าใจ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือต่าง ๆ คือ ปัจจัยที่พาเราไปสู่ผู้ชม ผู้ฟังได้มากและรวดเร็ว แต่สื่อเหล่านี้ บางทีมีลักษณะเป็นสื่อทางเดียว การส่งสารจึงไม่สามารถแก้ไขได้ บางครั้งสื่อเหล่านี้ไม่มีความหมายของคำ จึงสื่อออกไปโดยขาดความรู้ความเข้าใจในสาร โดยเฉพาะสารที่เป็นหลักธรรมทางศาสนาเช่น ภาษาธรรมะหรือภาษาวัด แม้สื่อจะเข้าถึงภายในบ้าน แต่ปัญหาเกิดจากผู้รับสื่อเองไม่รู้ว่ คำต่าง ๆ เหล่านั้นหมายถึงอะไร อนึ่งความรู้ วิชาการต่าง ๆ นักวิเคราะห์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสาขาต่าง ๆ วิเคราะห์เนื้อหา ตีความตามความรู้หลักพุทธธรรมออกมามากมาย จนผู้เสพความรู้เหล่านี้เกิดความสงสัยว่า เนื้อหา ข้อเท็จจริง ความจริง แท้แท้ เป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือได้แค่ไหน ดังนั้น สื่อจึงเป็นปัจจัยให้เข้าใจภาษาธรรมได้ บิดเบือนเนื้อหาธรรมก็ได้ ซึ่งผู้ชมต้องใช้วิจารณญาณเองหรือควรมีผู้ชี้แนะว่า ควรปฏิบัติตัวอย่างไร

ภาษาก็เช่นกัน หากสื่อหรือพระธรรมกลึก ใช้ภาษาที่ลึก ภาษาที่แปลกหรือภาษาใหม่เกินไป วิชาการเกินไป ผู้ฟังย่อมไม่รู้ หรือใช้ภาษาต่างประเทศโดยไม่แปล ปัญหาเกิดขึ้นได้ ยิ่งในยุคใหม่ ภาษาต่างประเทศแทรกเข้ามาปะปนอยู่มาก ทำให้คนพูดปนภาษามากขึ้น ยิ่งก่อให้เกิดความสับสนได้ ในขณะเดียวกัน คนยุคใหม่ไม่ใส่ใจภาษาท้องถิ่นหรือภาษารากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง จึงเกิดปัญหาการเข้าใจของคำ และความหมาย เช่น ภาษาทางศาสนา ปรัชญา ภาษาไทยดั้งเดิม สำนวน สุภาษิต คำคม โดยเฉพาะภาษาธรรมะ ซึ่งเป็นภาษาที่บรรจุองค์ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ทางปัญญา ภาษาที่สะท้อนความจริงของโลก ชีวิต การเป็นอยู่อย่างรู้เท่าทัน หากขาดความเข้าใจภาษาเหล่านี้ ความคิดความเชื่อ เหตุผล พฤติกรรมของคนในสังคมจะเสื่อมลง ภาษาที่จะมาแทนคือภาษาต่างชาติ ภาษาคอมพิวเตอร์

วัย วัยก็เป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจธรรมะ วัยเด็กจะยังไม่เข้าใจธรรมะดีนัก ส่วนวัยรุ่นนี่ยังคงต้องการความเป็นอิสระ พอใจ อ่อนไหวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ไว เปื่อง่าย จิตใจไม่นิ่งพอสักพัก แต่วัยก็เป็นสิ่งที่มั่นคงตายตัว ที่สำคัญเด็กวัยรุ่นมักคิดว่า ศาสนาและธรรม เป็นเรื่องของคนที่มียุ่เท่านั้น จึงพบว่าวัยผู้ใหญ่ หรือคนสูงอายุมักเข้าวัด หรือสนใจทางศาสนามากกว่าวัยรุ่น เพราะเข้าใจชีวิต มีประสบการณ์ชีวิตดีกว่าเด็ก ๆ

การศึกษา การศึกษาก็เช่นกัน ไม่ว่ามนุษย์จะมีชีวิตยืนนานแค่ไหน หากปราศจากการศึกษา ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจชีวิต เข้าใจโลกและเข้าใจธรรมะด้วย เพราะการศึกษาเป็นฐานในการมองสิ่งแวดล้อมอย่างเคารพ การรู้จักวิธีการปรับตัว การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การรู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ และเลือกสรรเอาสิ่งดีจากสังคมได้ เพราะการศึกษา อย่างไรก็ตาม คนที่มีการศึกษาย่อมมีนิสัยชอบวิจารณ์ วิเคราะห์ หรือรู้มาก คิดมาก สงสัยมากย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ เชื่อคนอื่น ยาก เชื่อมั่นตนเองมากเกินไป ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจธรรมะได้เช่นกัน เพราะธรรมะมีได้อยู่ที่คนมีความรู้สูง ๆ แต่อยู่ที่การลงมือปฏิบัติ ฉะนั้น ทั้งคนไม่รู้และคนรู้หากไม่รู้วิธีเข้าถึงธรรมย่อมจะติดแค่ความคิด ความเชื่อผิด ๆ

ความไม่ใส่ใจ ความไม่สนใจในเรื่องศาสนา การปฏิบัติธรรม การไม่ชวนหาความรู้ใส่ตัว ไม่ใส่ใจว่าจะอยู่อย่างไร จะมีชีวิตอยู่อย่างไร ไม่หาแก่นแท้ของการเกิดมา ย่อมไม่อาจจะเรียกได้ว่าเข้าใจธรรมะได้ เพราะไม่รู้จักขบคิด ไม่รู้จักใช้โยนิโสมนสิการ ไม่สำรวจตัวเองในขณะที่นักปฏิบัติ เช่น พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา ย่อมเข้าใจธรรมะง่ายกว่าเทศะ การอยู่กันคนละพื้นที่ คนละท้องถิ่น คนละประเทศ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ไม่อาจจะเข้าใจภาษาธรรมะในภาษาท้องถิ่นได้ เช่น คนไทย แต่ละภาคอาจจะไม่เข้าใจความหมายของคำตามภาคต่าง ๆ หรือมีชาวต่างประเทศมาบรรยายธรรมเป็นภาษาอังกฤษ แต่ชาวบ้านคงไม่สามารถรู้เรื่องหรืออยู่กันไกลไม่สามารถสื่อสารกันชัดเจน เป็นอุปสรรคเช่นกัน นอกจากนี้ ภาวะสงคราม ภาวะเศรษฐกิจ การบ้านการเมืองไม่สงบ ย่อมเป็นปัญหาต่อการ

เข้าใจธรรมด้วย เพราะต้องคอยระวัง คอยป้องกันดูแลทรัพย์สิน ญาติพี่น้อง คอยหาอาหารเพื่อเลี้ยงตัวเอง^๑

ดังนั้น ปัญหาภาษาในเรื่องการรับพุทธธรรม ของพุทธศาสนิกชนไทยพอประมวลสาเหตุได้กว้าง ๆ คือ เริ่มจากสัญลักษณ์ เมื่อไม่รู้จักศาสนา ย่อมขาดความเคารพนับถือ ซึ่งจะไปสู่การไม่รู้จักการแสดงออก การร่วมกิจกรรมทางศาสนา หรือแม้เข้าร่วมแต่ไม่รู้ซึ่งถึงแก่นสาระของพิธีกรรมที่แฝงคำสอนเอาไว้ ในที่สุดก็จะไม่รู้จักการเลือกใช้ภาษา การไม่เข้าใจภาษาที่จะสื่อแก่นธรรม ว่าหมายถึงอะไร คืออะไร เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงสื่อสารผิดคำ ผิดความหมายไป ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ๆ เพราะไม่รู้แก่นธรรม เพียงเข้าใจเอง วิเคราะห์เอาเอง ส่วนบุคคลที่เข้าถึงแก่นธรรม ย่อมสามารถเข้าใจในความต้นลึกของภาษาและสภาวะธรรมที่ประสบนั้น ๆ ได้ดีกว่า จึงสื่อความจริงได้ดีกว่า ในขณะที่เดียวกัน บุคคลที่ไม่เข้าถึงธรรม ย่อมจะใช้ภาษา พิธีกรรมและสัญลักษณ์แสดงออกมาในรูปแบบที่ต่างกัน ซึ่งบางทีผู้บรรลุดธรรม หรือผู้เข้าใจธรรม ขาดประสบการณ์ ในรูปแบบของการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม จึงสื่อสารออกมาตามสภาวะที่ตนเองมี แต่คนฟังกลับไม่เข้าใจในเนื้อหานั้น เพราะเป็นภาษาที่ลึกซึ้ง และเป็นภาษาที่เป็นนามธรรมมากไป ด้วยเหตุนี้ ทั้งผู้เผยแผ่พุทธธรรม และผู้ฟังควรใช้มาตรฐานทางสังคม เช่น ภาษา อุปนิสัย ความแตกต่าง ความสนใจของกลุ่มในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นบรรทัดฐานในการเผยแผ่พุทธธรรมด้วย

๓.๑.๒ การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชน

กระบวนการผลิตสื่อและการนำเสนอ เพื่อการสื่อสารทางสื่อมวลชนนั้น นับว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ดู ผู้ฟัง ผู้อ่านอย่างมาก ในวิถีชีวิตแต่ละวัน วิทย์ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ วารสาร คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ฯลฯ เราจะเจอกับสื่อเหล่านี้ทุกวัน ส่วนเนื้อหา รายการ ภาพคำศัพท์ พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้สื่อ ล้วนแต่เป็นแบบอย่างให้ผู้เสพซึมซาบอยู่ประจำ สื่อที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ สื่อทางโทรทัศน์ ไม่ว่าผู้สื่อจะแสดงออกอย่างไร พูดอย่างไรแต่งตัวอย่างไร ล้วนแต่ถูกผู้ชมสังขมซึมซับเอาทั้งสิ้น โดยเฉพาะละคร เกม รายการเพลง สื่อเหล่านี้ อาศัยการพูดเป็นสื่อในการเสนอความหมาย ความต้องการ การโน้มน้าว การบอก การชี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความบันเทิง สิ่งที่ผู้ชมได้รับจากสื่อคือ ทางสมองหรือความคิดและทางพฤติกรรมในแง่การแสดงออกทางกายและทางวาจา (ภาษา) สิ่งที่สื่อนำเสนอมีลักษณะที่เป็นเรื่องใหม่ น่าตื่นเต้น สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ ส่วนผลที่ผู้ดูได้รับคือ กระแส เกิดค่านิยมใหม่ ๆ ด้วยเหตุนี้ การนำเสนอ การประกาศ การบอกแจ้ง การจัดกิจกรรม การเผยแผ่ จึงอาศัยสื่อเหล่านี้เป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและได้ผลรวดเร็ว ไม่เว้นแม้ทางศาสนาที่จัดรายการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อให้เข้าถึงประชาชน

^๑ พระสมชาย ฐานวุฑโฒ, อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : วิถีทางที่ไม่ควรมองข้าม, วิกฤตศาสนานุกถนาธิปไตย พุทธวิบัติ, (เมษายน ๒๕๔๒.), หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

แต่อย่างไรก็ตาม แม้กลุ่มผู้จัดจะอาศัยสื่อที่คิดว่าทันสมัยแล้ว แต่ความนิยมของผู้คนในรายการยังไม่มากพอที่จะเกิดกระแสได้ นั้นเพราะภาพความเก่า ภาพพจน์แห่งความยาก ความลึกในแง่ภาษา หรือภาพพจน์ที่มองต่างโลก ความเป็นจริงของวิถีชาวบ้านยังมีอยู่ ทำให้รายการธรรมะไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร ในขณะที่บางรายการที่ชาวบ้านจัด ก็อาศัยความห่างเหินทางศาสนา หยิบเอาบางส่วนของศาสนา มาเป็นมนต์ขลังหรือเสริมให้รายการของตนน่าเชื่อถือขึ้น น่าตื่นเต้นขึ้น แต่น่าเสียดายที่ไม่รู้ความจริง ความหมายของคำที่มาจากเรื่องบางคำ บางศัพท์ได้ ได้แต่อาศัยเฉพาะความเชื่อ ความศรัทธาของชาวบ้านเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้เกิดการนำเอาภาษาทางศาสนามาใช้อย่างผิด ๆ เช่น คำว่า อรหันต์ กรรม นิพพาน อาบัติ ผิดศีล บาป บุญ ทุกข์ สุข สมี อารมณ์ พอเพียง สันโดษ อุเบกขา เทศน์ ประมาท คาถา ฯลฯ คำเหล่านี้ มีที่มาที่ไปสามารถอธิบายได้ แต่สื่อไม่อธิบาย กลับเสนอความหมายใหม่ เช่น ในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน ที่พาดหัวข่าวเกี่ยวกับคำต่าง ๆ อย่างเด่นชัด เช่น ฝ่าด่านอรหันต์ ไอ้เณร ภาวนา เกรกรรม อิทธิปาฏิหาริย์ มหากุศล สมาธิ สมณะ เจตนา อาณิสส สันโดษ ฯลฯ นอกจากภาษาทางศาสนาแล้ว ภาษาไทย มีความหมายที่เกิดใหม่อยู่เสมอ บางทีก็เป็นปัญหาในการพูด การเขียนด้วย สมพร มั่นตะสูตรกล่าวถึงความบกพร่องของการใช้ภาษาไทยในปัจจุบันว่า เกิดมาจากการพูดและการเขียน สาเหตุ เพราะไม่รู้ระเบียบของภาษา ไม่ระมัดระวังในการเขียน เช่น ใช้ตัวสะกดผิด เว้นวรรคผิด แยกคำหรือตัดคำ การพูด เช่น การใช้สำนวน คำสุภาพและการประโยคโครงสร้างผิดและมีค่านิยมที่ผิด ๆ^๒ ดังนั้น ภาษาที่สื่อมวลชนใช้บ่อย ๆ ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมการเล่นแบบของผู้ชม โดยเฉพาะภาษาในสื่อมวลชน เช่น วิทย์ โทททัศน์ จนเกิดเป็นคำพูดติดปาก หรือเป็นสำนวนที่คนคุ้นเคยไปเอง เช่น สื่อมัลติมีเดีย หมายถึง สื่อประสม หรือ สื่อหลายแบบที่มีการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อการนำเสนอข้อมูลเป็นหลัก โดยมีการออกแบบเพื่อการนำเสนออย่างเป็นระบบ มัลติมีเดีย นั้น รวมถึงฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ที่นำมาใช้พัฒนาสื่อที่เน้นผลผลิต ที่นำเสนอข้อมูลหลากหลายรูปแบบ เช่น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และข้อความ^๓ เพราะฉะนั้น การตีความตามตัวอักษร จึงจำเป็นต้องศึกษาจากเจตนาผู้พูด ตลอดไปถึงโครงสร้างของคำ ประโยค วลี คุณศัพท์ คำกริยาวิเศษณ์ สีนัยท่าทางของคนพูดด้วย^๔

นอกจากนั้น ยังต้องศึกษาจากสภาพแวดล้อมทางสังคม พฤติกรรมของคนพูดด้วย ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ ได้รับมาจากสังคม สื่อมวลชน และจากหลักการที่ไม่รู้หลักภาษานั้นเอง เมื่อกล่าวโดยภาพรวมถึงปัญหาทางสื่อมวลชน สื่อมวลชนพยายามใส่ความหมาย ให้ใหม่ตามบริบททางสังคม

^๒ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, ภาษากับการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓.), หน้า ๖๐-๖๑.

^๓ สุรยุทธ สิงห์ศิริ เว็บไซต์ <https://sites.google.com/site/nongpatpoo/hnwy-thi> (๑ มกราคม ๒๕๕๘.)

^๔ อ้างแล้ว, หน้า ๖๙.

สื่อมวลชน ไม่อธิบายหรือให้ที่มาของคำนั้น ๆ ชัดเจน สื่อมวลชน ไม่สามารถจำกัดความนั้น ให้ง่าย และแคบได้ ในกรณีสื่อที่เป็นกลุ่มศาสนา ไม่ปรีวิรรตภาษาธรรมะให้เข้าใจง่าย สื่อมวลชนชอบเลียนแบบการใช้คำทางศาสนา ตามสื่อกันเอง สื่อมวลชน มักใช้คำทางศาสนาบ่อย ๆ โดยไม่แยกแยะให้ชัดเจนสื่อประสม หรือ สื่อหลายแบบ หมายถึง ปัญหาการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ในหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็น ข้อความ เสียง รูปภาพ หรือ ภาพเคลื่อนไหว สำหรับให้ข้อมูลความรู้ธรรมะต่อพุทธศาสนิกชน ในปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ เอื้ออำนวยให้ผู้ออกแบบสื่อมัลติมีเดีย สามารถประยุกต์ภาษาเผยแผ่พุทธธรรมต่าง ๆ ให้มารวมที่ระบบคอมพิวเตอร์ พุทธศาสนิกชน สามารถโต้ตอบกับระบบคอมพิวเตอร์ในรูปแบบต่าง ๆ กันได้ เทคโนโลยีเหล่านี้ ได้พัฒนาขึ้นพร้อมกับการพัฒนาฮาร์ดแวร์ เช่น การพัฒนาอุปกรณ์ที่ใช้อ่าน และบันทึกข้อมูล การพัฒนาหน่วยความจำ ให้มีขนาดที่เล็กลง แต่มีความจุมากขึ้น ในที่นี้ จะกล่าวถึงการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกถึก ที่เผยแผ่พุทธธรรม กับชาวบ้านโนนม่วง การใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม สำหรับพุทธศาสนิกชนมีแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านี้ พอประมวลได้ดังนี้

๑) ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เพราะชีวิตคือ การศึกษา ตามที่พระพุทธศาสนากล่าวว่า การเรียนมาก ศึกษามาก คือ พุสุต

๒) ศึกษาภาษาของตัวเองให้ถูกต้อง เริ่มตั้งแต่ไวยากรณ์ ระบบโครงสร้างของภาษาการพัฒนาการของภาษา อิทธิพลของภาษาอื่น และอิทธิพลของยุคสมัยนั้น ๆ

๓) หาโอกาสเข้าปฏิบัติธรรมบ้าง เพื่อพิสูจน์ในหลักทฤษฎีที่ได้เล่าเรียนมา ว่าสอดคล้องกับหลักการแค่ไหน เพราะภาษาธรรม ภาษาพูด อาจจะแตกต่างกับการเข้าใจเอง เมื่อผ่านการปฏิบัติแล้ว

๔) เรียนรู้วิธีการสื่อสารยุคใหม่ให้ทันด้วย ว่าหลักการเป็นลักษณะใด ควรใช้องค์ประกอบใดในการเผยแผ่พุทธธรรม

๕) ในยุคใหม่ข้อมูลข่าวสารมีมาก หลักที่เราควรยึดในการกรองข่าวคือ หลักกาลามสูตร^๕ ๑๐ ประการนั่นเอง เพื่อเตือนให้เรารู้ว่า อย่าเพิ่งด่วนรับหรืออย่าเพิ่งด่วนปฏิเสธข่าวสาร

สำหรับพระธรรมกถึก มีแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านี้ พอประมวลได้ดังนี้

๑) ใช้ภาษาชาวบ้าน ใช้ภาษาท้องถิ่นนั้น ๆ หากไปเผยแผ่พุทธธรรมต่างที่

๒) เรียนรู้ให้มาก วิเคราะห์ข่าวสาร ข้อมูล ตีความหมายธรรมะให้แตก

๓) ศึกษาปัญหาในอดีตครั้งพุทธกาลเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา

๔) เรียนรู้โลกยุคโลกาภิวัตน์ให้ทัน โดยเฉพาะสื่อยุคใหม่

^๕ อจ.เอก. (ไทย) ๒๐/๑๒๗/๓๗๔.

๕) นักเผยแผ่พุทธธรรม ควรรู้หลักในการบริหาร การจัดการ การประสานงาน และการประมวลผลในกิจการนั้น ๆ ด้วย^๖

๖) หลักสำคัญที่ต้องมีในการประกาศศาสนาธรรม ซึ่งมีหลักที่ควรยึดดังนี้

หลักกาลามสูตร ๑๐ อย่าง เพื่อเป็นเครื่องมือประกอบ ในการตัดสินใจและความรอบคอบ เพราะในโลกยุคใหม่มีข้อมูลข่าวสารมาก

หลักสัปปุริสธรรม ๗^๗ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พุทธธรรม และการสื่อสารสัมพันธ์กับมวลชน เพราะแต่ละที่ แต่ละชุมชนแตกต่างกัน

หลักมหาปเทศ ๔^๘ เพื่อกำหนดพระธรรม และพระวินัยว่าอันไหนจริงอันไหนไม่จริง ในการประกาศคำสอนของพระพุทธองค์ เพราะโลกยุคใหม่มีสัทธรรมปฏิรูปมาก

ภาษาทางศาสนา เป็นภาษาแห่งการเรียนรู้หรือภาษาแห่งประสบการณ์ ผู้ที่จะเข้าใจได้ต้องมีพื้นฐานทางชีวิต มีจิตใฝ่เรื่องธรรมะ เพราะภาษาทางศาสนามีได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ แต่เป็นภาษาที่มีเหตุ มีที่มาของความหมาย หรือจะเรียกว่าเป็นภาษาแห่งอุดมคติก็ได้ คนส่วนมากเมื่อกล่าวถึงภาษาทางศาสนา จะรู้สึกว่ายากพอ ๆ กับภาษาทางปรัชญา สาเหตุที่ผู้คนคิดว่ายาก คงเพราะภาษาทางศาสนา มีความเป็นมาที่ซับซ้อนทางความคิด และความเชื่อ ในขณะที่เดียวกันภาษาที่สังคมใช้พูดกันเป็นภาษาง่าย ๆ พูดตามความพอใจ ส่วนภาษาที่มีบทบาทคือ ภาษาในทางธุรกิจ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษากฎหมายภาษาอังกฤษ ภาษาทางคอมพิวเตอร์ ภาษาไทยเป็นภาษาหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางภาษา ศาสนาด้วย เมื่อศึกษาถึงรายละเอียด หรือรากเหง้าแห่งการเกิดของภาษาไทยแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ว่า ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษามอญ ภาษาเขมร คือภาษาต้นกำเนิดภาษาไทย เมื่อภาษาเหล่านี้ ไม่มีบทบาทในการนำมาใช้แล้ว ผู้คนเลยคิดว่ายากและไม่ได้รับความนิยม ตรงกันข้ามภาษาอังกฤษผู้คนกลับมองว่าเป็นภาษาที่ง่ายกว่า ได้รับความนิยมมากกว่า ดังนั้น ภาษาทางศาสนาควรผ่อนปรนให้คนนำมาใช้ตามยุคตามสมัย ถึงกระนั้น ก็ยากอยู่ดี เพราะภาษาศาสนา มีแบบฉบับที่ตายตัว มีความหมายที่อิงคติทางศาสนามีใช้ทางสังคม

กิริติ บุญเจือ เสนอการตีความภาษาทางศาสนาว่า จะต้องอาศัย ๕ วิธีดังนี้ ๑) การตีความเอาตามอักษร (Letter) หมายความว่า การที่จะเข้าใจคำ ความหมายนั้นได้จะต้องรู้ตามตัวอักษรนั้นก่อน ว่าภาษาอะไร ภาษาต่าง ๆ ย่อมมีอักษรที่ต่างกัน ๒) การตีความเอาตามสัญลักษณ์ (Signs) หมายความว่า นอกจากจะเข้าใจในภาษาทางอักษรนั้นแล้ว จะต้องอาศัยการองค์ประกอบของภาษาอีกด้วยนั่นคือ สัญลักษณ์ ตัวกำหนดการออกเสียง เน้นเสียง เช่น ภาษาไทยอาศัยเสียงวรรณยุกต์ ๕

^๖ สมพร มั่นตะสูตร, สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕.), หน้า ๙๘-๙๐.

^๗ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๓๓๓.

^๘ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๗/๑๓๔.

เสียง ๓) การตีความเอาโดยอรรถ (Content) หมายความว่า นอกจากสิ่งที่กล่าวแล้ว การตีความเอาสาระ หรือเนื้อหาเชิงลึก หรือดูเจตนาว่าคนพูดมีจุดประสงค์อะไร มีบริบทไปทางใด เพื่อจะได้อะไร ๔) การตีความเอาตามเหตุผล (Reason) หมายความว่า การใช้เหตุผล การวิเคราะห์ภาษาทั้งหมดแบบองค์รวม แล้วจึงสรุปเอาความหมาย เหมือนนักปรัชญานิยมใช้ เรียกว่า ตรรกะวิทยา ๕) การตีความเอาทางวรรณกรรม (Writing's Will) หมายความว่า ผู้เขียน ผู้พูดเน้นอะไร เขียนอย่างไร ร้อยแก้วหรือร้อยกรอง อย่างพระไตรปิฎกมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง จะพบความละเอียดในการใช้ภาษา อารมณ์ ความนึกคิดของผู้พูดหรือผู้เขียนได้ดีกว่า^๔

การตีความจากคำ ให้ได้ความหมายในยุคโลกาภิวัตน์ ควรมีลักษณะดังนี้

๑) รู้ศัพท์นั้นก่อน (Meaning) หมายความว่า แต่ละภาษาจะมีคำหรือศัพท์ซึ่งเป็นองค์ย่อยของประโยคนั้นอยู่ หากรู้ความหมายของคำหรือศัพท์นั้นละเอียดแล้ว ย่อมจะเข้าใจในโครงสร้างคำได้ในที่นี้หมายเอาหน้าที่ของคำนั้น ๆ ด้วย เช่น คำว่า “ขัน” ซึ่งมีนัยหลายนัย อาทิ ขันชำ ไก่ขัน ขันให้แน่น ขันตักน้ำ คำว่า “ภูมิ” อาทิ ภูมิแผ่นดิน ภูมิภาค ภูมิปัญญา ภูมิแพ้ คำว่า “โลก” อาทิ โลกสัตว์ โลกมนุษย์ โลกเทพ โลกที่อยู่ เป็นต้น

๒) รู้ที่มาของศัพท์นั้น (Root) หมายความว่า เมื่อรู้ความหมายของคำแล้ว ต้องรู้ว่าคำนั้น ๆ มาจากไหน มีรากเหง้ามาจากที่ไหน ภาษาใด คือพึงรู้ต้นกำเนิดของคำให้ครบองค์ เช่น ภาษาไทยมาจากสันสกฤต บาลี มอญ เขมร มาลายู อาทิ คำว่า “เสียว” มาจาก “สยิว” เพียรหรือเขียรมาจาก “วชิระ” “โพธิ์” มาจาก พุทธ “พระ” มาจาก “วร” “ผสม” มาจาก “ประสม” “ทิด” มาจาก “บัณฑิต” “เปรี้ยว” มาจาก “ปรีญา” “โอกาส” มาจาก “อากาศหรืออุกาสะ” “โหย” มาจาก “โอย” เพ่ มาจาก “พี” “เต๋ว” มาจาก “เตี้ยว” “หุหุ” มาจาก “หิหิ” “สามัคคี” มาจาก “สัง+มรรค” “หนุก” มาจาก คำว่า “สนุก” “บิดา มารดา” มาจาก “ปิตามตา” “มิตร” มาจาก “เมตตา” สมณะ มาจาก “ศรมณะ”

๓) รู้กลุ่มที่ใช้ศัพท์ (Speaker) หมายความว่า รู้กลุ่มผู้ใช้ในภาษานั้นด้วย เพราะพฤติกรรมของคนใช้ภาษาย่อมแตกต่างกัน มีนิสัยแบบใด เช่น คนไทยชอบอภิสระ อาจจะพูดตามใจชอบมากกว่า พูดถูกหลักหรือบางทีศัพท์บางคำอาจจะใช้เหมือนกันแต่ต่างคนพูด เช่น คำว่า “เธอ” คนพูดเป็นหญิงพูดกับชาย (คนรัก) หรือคนพูดเป็นชายพูดกับหญิง (คนรัก) หรือคำว่า “ฉัน” คำว่า “เขา” อาจหมายถึงชายหรือหญิง คำว่า “อาตมา” บ่งถึงพระใช้ คำว่า “เสวย” ใช้กับพระราช

๔) รู้ความนิยมของคำ (Popular) หมายความว่า ภาษาที่มนุษย์ใช้ย่อมมีความถี่ ความบ่อยในบางคำ บางศัพท์จะถูกใช้บ่อย ๆ บางคำไม่ค่อยใช้เลย เช่น ภาษาทางศาสนาจะมีผู้ใช้น้อย แต่บางคำยังใช้ตามความนิยมของผู้ใช้ด้วย เช่น ราชบัณฑิตจะบัญญัติคำว่า “คณิตกรณ์” แต่ความนิยมของผู้ใช้ก็ยังเรียกว่า “คอมพิวเตอร์” อยู่ดี คำว่า “ตกลง” แต่ความนิยมพูดว่า “โอเค” (O.K.) คำว่า “ชัดเจน” ยังใช้

^๔ กิริติ บุญเจือ, ศาสนศาสตร์เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.),

คำว่า“เคลียร์”แทน คำว่า“สวัสดิ์”คำทักทายเวลารับโทรศัพท์ แต่นิยมพูดคำว่า“ฮัลโล”หรือ “หวัดดี”มากกว่า

๕) รู้ความต่างของศัพท์ (Difference) หมายความว่า การจะเข้าใจภาษาใด ๆ ได้ดี สิ่งที่จะพบความแตกต่างนั้นคือ การเทียบกับภาษาอื่นหรือคำอื่น เพื่อให้เห็นความแตกต่างและความหมายที่กว้างหรือแคบ นอกจากนี้ยังจะต้องเทียบเอาความหมายที่ตรงข้ามกันด้วย เช่น เราจะรู้คำว่า“ถูก” เราก็จะต้องรู้คำว่า“ผิด” คำว่า“ดำ”คำตรงข้ามคือ คำว่า“ขาว”คำว่า“ใจ”เทียบได้กับคำว่า “Mind” คำว่า“หัวใจ”เทียบได้กับคำว่า“Heart”ทั้งนี้ก็เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความต่าง

๖) รู้ความหมายที่ผิดเพี้ยนของคำ (Distortion) หมายความว่า การรู้คำที่แปรเปลี่ยนหรือคำถูกนำไปใช้ในความหมายใหม่หรือความนิยมใหม่ ว่าหมายถึงอะไร เช่น คำว่า“จ๊าบ”มาจากคำว่า“Sharp”แปลว่า ฉลาด หลักแหลม เยี่ยม ชัด ไว คำว่า“กรี๊ด”มาจากคำว่า“Greet”แปลว่า ต้อนรับ ยินดี ทักทาย ชอบพอใจ คำว่า“ชิง”มาจากคำว่า“Race”แปลว่าแข่งขัน คำว่า“ม๊ก ๆ”มาจากคำว่า“มาก ๆ”คำว่า“เวอร์”มาจากคำว่า“Over”คำว่า“เดิ้น”มาจากคำว่า“Modern”คำว่า“กล้วย ๆ” (ง่าย) มาจากกิริยาการรับประทานกล้วย ที่ไม่ต้องยุ่งยากอะไร คำว่า“หมุ” (ขี้เกียจ) มาจากท่ากิริยาอาการของหมี ที่เคลื่อนไหวอย่างเชื่องช้าหรือคำว่า“อกหัก”คำเดิมมาจากความหมายว่า หนัก เหลือเกิน เตื่อตร้อนเหลือเกิน แต่ความหมายใหม่คือ ความผิดหวังในเรื่องความรัก^{๑๐}

สรุปผู้รับสื่อ ก็ควรมีวิจารณ์ญาณให้ถี่ อย่าด่วนรับหรือปฏิเสธสิ่งที่เห็น ที่ได้ยินเกินไป รู้จักการวิเคราะห์หาเหตุผล เลือกเอาสิ่งที่ดีมาใช้ มาสร้างสรรค์สังคม เพราะภาษามีการเปลี่ยนแปลง มีเกิดมีตายอยู่เสมอ ภาษาไม่เพียงเปลี่ยนแปลงเท่านั้น ยังจะต้องเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีจุดจบ ภาษาแตกต่างกันมาก สาเหตุที่ภาษามีการเปลี่ยนแปลงเพราะว่า ภาษาเป็นเพียงจำลองความคิด ความรู้สึก โลกทัศน์ ของเราเท่านั้น และความคิด ความรู้สึก โลกทัศน์ของเราเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การที่ภาษาไม่มีการเปลี่ยนแปลง ย่อมเกิดการตายของภาษาได้ สาเหตุการตายของภาษาคือ ภาษาวิบัติ

๓.๑.๓ แนวทางของการใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรม

การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมนี้ เป็นเรื่องการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน ระหว่างผู้เผยแผ่พุทธธรรม (Sender) สื่อมวลชน (Channel) และผู้รับ (Receiver) ซึ่งแต่ละกลุ่มจะต้องมีคุณสมบัติทั้งส่วนตัว และส่วนรวมร่วมกัน พระธรรมกถึก ในฐานะผู้นำในการสืบทอดการเผยแผ่พุทธธรรม จะต้องเข้าใจตัวเอง เข้าใจหลักธรรม เข้าใจสื่อที่ใช้และเข้าใจจิตวิทยาของผู้รับด้วย นอกจากนี้ยังต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตัวคือ ฉลาดไหวพริบ มีปฏิภาณ สามารถนำเอาอุปกรณ์แวดล้อม ประสพการณ์ เหตุการณ์นั้น มาเป็นสื่อการสอนได้ด้วย และสิ่งที่จะเพิ่มเสริม เพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงคือ อุดมคติ หรือจุดมุ่งหมายของกิจกรรมทางศาสนานี้ เพื่อใคร เพื่ออะไร พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ กล่าวถึง

^{๑๐} นิธิ เอียวศรีวงศ์, คำมีคม ว่าด้วย ภาษา วัฒนธรรม และอำนาจ, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๕.), หน้า ๒๔-๒๗.

คุณสมบัติของนักเผยแผ่พุทธธรรม ว่าต้องมี ๓ อย่างคือ ๑) ต้องมีอุดมการณ์ที่ชัดเจน และมั่นคง ๒) ต้องมีศีลจารวัตรทั้งดงามด้าน กาย วาจา และใจ ๓) มีความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม^{๑๑} ทั้งนี้ ก็เพื่อให้สอดคล้องกับพุทธโอวาท แก่สาวกครั้งแรกว่า ให้มุ่งประโยชน์แก่ชาวโลกอย่างแท้จริง สื่อมวลชนเป็นตัวชี้นำสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะปัจจุบัน ผู้รับข่าวสารจากสื่อทุกวันนี้แทบไม่รู้ว่าตัวเอง “ถูกกระทำ” เพราะสื่อได้เสนอช่องทางที่เข้าถึงได้ง่าย รวดเร็วโดยอาศัยภาษาซ้ำ ๆ ภาพซ้ำ ๆ จึงกระตุ้นให้ผู้เสพสื่อ เกิดความอยากรู้อยากเห็น หรืออยากได้สิ่งที่แปลก สิ่งที่น่าสนใจ น่าปรารถนาอยู่เสมอ การที่สื่อนำเสนอแบบตบสนองเช่นนี้ เป็นเหมือนการเสนอแบบแลกเปลี่ยน หมายความว่า สื่อมีสิ่งใหม่ ๆ ให้ แต่ผู้ชมต้องให้ความสนใจหรือซื้อบริการ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนที่เหมือนสมยอม แต่อย่างไรก็ตาม สื่อย่อมมีองค์กรในการดำเนินการอยู่เบื้องหลัง ซึ่งองค์กรเหล่านี้เอง ที่ป้อนข้อมูล ป้อนสิ่งต่าง ๆ ให้ผู้ชมติดตาม หากองค์กรเหล่านี้ ไม่มีจรรยาบรรณในอาชีพของตัวเอง สื่อก็จะหวังเพียงโน้มน้าว เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น ยิ่งกว่านั้น สื่อที่ไม่มีคุณธรรม ไม่มีจิตสาธารณะต่อสังคมกำกับ สื่อเองนั่นแหละคือ ผู้ทำลายมวลชน มิใช่สื่อเพื่อมวลชน ดังนั้น สื่อควรรู้บทบาทและหน้าที่ของตัวเองดี รู้จุดประสงค์ในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจได้ความรู้ บอกแจ้ง ประกาศ ให้บันเทิง และเพื่อความโน้มน้าวหรือธรรมาภิบาลในทางสร้างสรรค์^{๑๒} ส่วนผู้รับหรือผู้ฟังคือ จุดหมายปลายทางของการเผยแผ่ ตัวแปรสำคัญในการสื่อสารว่าจะสำเร็จอย่างไร อยู่ที่การตอบสนองหรือปฏิกิริยาของผู้รับ สื่อมวลชนนั้นมีหน้าที่สื่อสารผ่านช่องทางมายังผู้รับ เมื่อผู้รับไม่สนใจ หรือไม่ตอบสนอง ผลก็ไม่เกิดขึ้น ฉะนั้น ผู้รับจึงจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ ในการบริโภคสื่อให้เป็น รู้จักเลือก รู้จักคิดวิเคราะห์ภาษาที่สื่อใช้ รู้เท่าทันสื่อ ต้องมีหลักพุทธธรรมในการเสพสื่อต่าง ๆ อย่างมี วิจารณ์ญาณ หลักแห่งเหตุผล หลักจิตวิทยา ที่สำคัญคือ รู้จักตัวเองดี อย่างไรก็ตาม ผู้เสพสื่อเหล่านี้ ไม่ได้มีพื้นฐานความรู้ ความคิดเช่นนี้ เพราะในสังคม มีหลากหลายวัย หลายระดับความคิด ความเชื่อ ความต้องการที่แตกต่างกัน จึงถูกสื่อชักจูง โน้มน้าวได้ง่าย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในแง่การตอกย้ำความเชื่อความคิด ความเห็น ความต้องการ อย่างไม่มีวันพอ อนึ่ง สังคมในปัจจุบันและอนาคต จะมีแนวโน้มอ่อนแอ มีปัญหาต่าง ๆ รุมเร้า เกิดความวิตกกังวล เป็นทุกข์ กัดดัน มีปัญหาชีวิตมากมาย ทางออกอย่างหนึ่งของผู้คนคือ การเสพบริโภคสื่อ การบำบัดปัญหาด้วยการพูด การดู การเที่ยว การกินอย่างสนุกสนาน รื่นเริงบันเทิงใจ เสพจนติดจึงไม่มีโอกาสที่จะไปแสวงหาหลักธรรม ภาษาธรรม เพื่อค้นหาตัวเอง หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ยุคนี้และยุคต่อไป ภาษาจะมีความสำคัญในการ

^{๑๑} พระสมชาย ฐานวุฑโฒ, อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : วิถีทางที่ไม่ควรมองข้าม, วารสาร, (เมษายน ๒๕๔๘.), หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๑๒} สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, เกมภาษากับการใช้ภาษาศาสนาของชาวอโศก, พุทธศาสนศึกษา, (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๓๗.), หน้า ๗๘-๗๙.

อธิบายความหมาย ไม่ว่า ศาสนา วิชาการ การค้า จิตวิทยา ฯลฯ เมื่อคนไม่รู้คำ ความหมายในศาสนา ดีพอ ความสนใจ จิตใจจึงห่างเหินหลักในการดำเนินชีวิตอย่างมีค่าไป^{๑๓}

สำหรับพระธรรมกถึก ผู้ที่มีส่วนเผยแผ่พุทธธรรม ควรใช้ภาษาในการเผยแผ่ที่ง่าย ๆ ควรเป็นภาษาคนหรือภาษาชาวโลกตามกาลเทศะ ควรอธิบายที่มาที่ไปของภาษา หรือหัวข้อพุทธธรรมนั้น ๆ ให้ชัดเจน และที่สำคัญคือ รู้หลักธรรมดี รู้วิธีนำเสนอ และรู้จักบูรณาการความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ แนวทางในการทำให้ภาษาศาสนาสามารถสื่อความหมาย และทำให้คำสอนทางศาสนามีคุณค่าต่อวิถีการดำเนินชีวิต ในบริบทของคนยุคใหม่ จึงไม่ใช่อยู่ที่เพียงการแสวงหาสำนวนโวหาร หรือคำอธิบายใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับวิทยาการยุคใหม่ ตลอดจนถึงการใช้ศิลปะการเทศนาสั่งสอนที่ถูกจริตของคนยุคใหม่ แต่ข้อสำคัญคือ ต้องหากระบวนทัศน์ใหม่ เพื่ออธิบายคำสอนแบบใหม่ที่จะนำไปสู่แบบวิถีชีวิตทางศาสนาดั้งเดิมให้ได้

ผู้ศึกษาวิจัย ได้สัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรมที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม จำนวน ๕ รูป และชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชน ผู้ที่อยู่ในชุมชนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่จำนวน ๑๕ รูป/คน คน ดังนี้

พระครูอาทรภิธานธำรง ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรมที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๑๔}

เป้าหมายของชีวิตมนุษย์ คือการเกิดมาเพื่อสร้างบารมี เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ซึ่งเป็นธรรมที่ประกอบแต่กรรมดี เป็นกุศลกรรม นำไปสู่ความเจริญของชีวิต แต่เมื่อใดที่มนุษย์หลงลืมเป้าหมายชีวิต การกระทำต่าง ๆ เบี่ยงเบนเป็นไปทางธรรมฝ่ายบาป เรียกว่า อกุศลกรรม เป็นการประกอบแต่กรรมชั่วนำไปสู่เส้นทางแห่งความเสื่อม เป็นเหตุให้ติดอยู่ในวัฏสงสาร อันยาวนานแนวทางการแก้ปัญหาคือพระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ในอนาคตควรแก้ด้วยพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดความเจริญของชุมชนชาวบ้านโนนม่วง สามารถจำแนกเป็นพฤติกรรม ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ผสมกับเรื่องอบายมุข ๖ ประการ งดกระทำพฤติกรรมของความเสื่อม ความประพฤติปฏิบัติที่จัดว่าเป็นกรรมชั่ว มีอยู่ ๓ ทางคือ ทางกายทางวาจา ทางใจ เลิกการเกี่ยวข้องกับอบายมุขความเสื่อมทางกาย ได้แก่ การผิดศีล ๓ ข้อแรก คือ เจตนาฆ่าทั้งคนและสัตว์ ตลอดจนการเบียดเบียนทำร้ายร่างกาย และการทรมานทั้งคน และสัตว์ ด้วยวิธีต่าง ๆ เจตนาลักขโมย การโจรกรรม จี้ปล้น คด

^{๑๓} Dan R. Stiver, *The Philosophy of Religious Language, sign, Symbol, and Story*, (Oxford: Blackwell, 1996.), p.202-204.

^{๑๔} สัมภาษณ์, พระครูอาทรภิธานธำรง, วัดม่วงศรี ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๘.

โกง คอรัปชั่น ปลอมแปลงเอกสาร ละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น เจตนาประพฤติดังกล่าว ไม่ทำความเสื่อมทางวาจา ได้แก่การทำผิดศีลข้อ ๔ ไม่ทำความเสื่อมทางใจ เป็นการกระทำผิดที่ทุจริตทางใจ

พระอธิการนิยม สมาจารโรร ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๑๕}

แนวทางที่ใช้แก้ไขปัญหา การใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ของชุมชนชาวนานนทบุรี คือไม่ทำความเสื่อมโทรมทางจิตใจ และศีลธรรมปฏิบัติตามรอยพ่อ คือ ตามรอยธรรม เป็นการนำแนวทางพระบรมราโชวาทของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาใช้ในการแก้ปัญหาในชุมชนชาวนานนทบุรี พระธรรมกถึกควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ให้เห็นประจักษ์ชัดว่า พระองค์ได้อาศัยธรรมะเป็นแนวทางในการปกครองบ้านเมือง ทุก ๆ พระบรมราโชวาท ที่พระองค์พระราชทาน แก่มวลพลสกนิกร ล้วนประกอบด้วยธรรม ยึดธรรมเป็นสำคัญทั้งสิ้น นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงธรรมเป็นอย่างยิ่ง ชุมชนชาวนานนทบุรี ควรตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมหลากหลาย ที่เป็นแบบอย่างที่ดีงามของเหล่าพลสกนิกร เช่นหลัก สังคหวัตถุ ๔ หลัก สปัจริยธรรม ๗ เป็นต้น เป็นที่ประจักษ์ชัดว่ายามใดผู้นำขาดคุณธรรมจริยธรรม ยามนั้น บ้านเมืองเกิดความสับสน สังคมเกิดวิกฤติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรน้อมรำลึกถึงพระบรมราโชวาทให้มาก ที่พระองค์ทรงให้แต่ละคนสำนึกในหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ของตน ๆ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ทำหน้าที่ด้วยความหนักแน่น ทำความเห็นให้ตรง คือทำความเห็นให้ถูกต้อง กล่าวคือทุกคนต้องใช้สติปัญญาในทางที่ถูกต้อง เพื่อให้องค์กรและชาติบ้านเมืองสามารถดำรงอยู่ได้

ทุกวันนี้พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่ชาวนานนทบุรี ชุมชนชาวนานนทบุรี เป็นใหญ่ ไม่มองข้ามคุณธรรม ที่จะทำให้อาณาประชาราษฎร์ชาวนานนทบุรี สงบสุข ชุมชนชาวนานนทบุรีของเราเพียงเดินตามรอยพ่อ ดำเนินชีวิตตามที่พ่อสอน ความดีมีอยู่และความไม่ถูกต้องในชุมชนชาวนานนทบุรี คงลดน้อยลงไป และชุมชนชาวนานนทบุรีของเราจะมีสันติสุขมากกว่านี้ กระนั้นก็ตามยังไม่สายเกินไป ที่พวกเราจะทำให้พ่อมีความสุข ขอเพียงแค่เมื่อจะทำสิ่งใด ขอให้เป็นไปโดยธรรม ยึดธรรมที่พ่อสอน ทำได้เพียงแค่นี้ พ่อของเราคงมีความสุขแล้ว

ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมว่า^{๑๖}

ชุมชนชาวนานนทบุรีของเรา ถ้าจะอยู่ในชุมชนชาวนานนทบุรี ให้เป็นสุขได้ และพอจะหาความเจริญก้าวหน้าให้กับตัวเองได้ คุณสมบัติพื้นฐานขั้นต่ำสุดของทุกคนคือควบคุมตัวเองได้ ไม่จับผิดใคร ช่วยตัวเองได้ ชุมชนชาวนานนทบุรี ถ้าจะพูดไปแล้วพระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาสื่อสาร

^{๑๕} สัมภาษณ์, พระอธิการนิยม สมาจารโรร, วัดป่ามหานาราม ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๖} สัมภาษณ์, พระมหาบุญเกิด เตชธมโม, วัดม่วงศรี ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘.

ธรรมะในอนาคตว่า ทุกคนไม่ควรก่อความเดือดร้อน ให้ผู้อื่นด้วยความหลงตัวเอง ว่าวิเศษจะไปทำให้ชาวบ้านโนนม่วง เดือดร้อน ถูกข่มเหงถูกเบียดเบียน ถูกจับผิด การช่วยเหลือตัวเองจึงสำคัญ ถ้าช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ก็เป็นกาฝาก เป็นภาระแก่สังคม บ้านเมืองเราเดี๋ยวนี้มีคนประเภทชอบจับผิด โทษชาวบ้านในโลกนี้ไม่มีใครดี เห็นที่อยู่คนเดียวคือตัวเอง นี่คือสาเหตุแห่งความเดือดร้อนของคนในชุมชนชาวบ้านโนนม่วง เกิดขึ้นเพราะคนที่มีลักษณะอย่างนี้ ถ้าคนในชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ควบคุมตัวเองได้ ไม่จับผิดใคร แล้วก็ช่วยเหลือตัวเองได้ ความสงบความสุขก็เกิดขึ้นมาได้ชุมชนชาวบ้านโนนม่วง เป็นสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการควบคุมตัวเองได้ ไม่ชอบจับผิดใครและช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งพาใคร ชุมชนเราจึงสงบร่มเย็น

พระสุวรณ์ ขาตปญโญ ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๑๗}

พระธรรมกถึกควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรแสดงธรรมเกี่ยวกับเรื่อง ที่ว่าเมื่ออายุมากเป็นผู้ใหญ่ขึ้น สิ่งที่เราควรคิดก็คือเราเหมือนไม้ใกล้ฝั่งแล้ว ความดีอะไรยังไม่ได้ทำ ควรรับทำ ความเสียหายอะไรที่สำรวจดู แล้วมีอยู่ในตัวเราที่จะต้องแก้ไข ต้องรีบแก้ไข จะได้เป็นต้นแบบที่ดีแก่เด็กที่เกิดมาในรุ่นหลัง ให้เขาได้อยู่ในบ้านเมืองที่สงบสุขตลอดไป ความเสื่อมโทรมทางจิตใจและศีลธรรม เป็นอีกปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ไม่ใช่เรื่องไกลตัวแต่อยู่ใกล้ ๆ ตัวเราเอง โดยเริ่มมาจากสังคมขนาดเล็ก จุดเริ่มต้นมากจากพื้นฐานครอบครัว สู่วิทยาลัย จากโรงเรียนสู่สถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย แต่ละสังคมอาจมีปัญหาไม่เหมือนกัน เพราะพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองแตกต่างกัน ในสังคมไทยมีปัญหาที่สำคัญ ๆ เกิดขึ้น และก็ยังมีย่อยหลายปัญหา ที่มีอยู่ในชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ซึ่งควรจะได้ให้ความสนใจและช่วยกันแก้ปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ใช่เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คนใดคนหนึ่ง ในชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ปัญหาความเสื่อมโทรมทางจิตใจศีลธรรม ถ้าเราทุกคนในสังคม ได้ร่วมมือช่วยกันป้องกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้ อย่างเอาจริงก็จะลดลงหรือหมดไปได้ อันจะยังผลให้ชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ได้มีการอยู่ดีกินดี มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สิ่งที่เราได้กล่าวมาในบทความข้างต้นทั้งหมด เป็นการชี้ให้เห็นถึงจุดเกิดเหตุของปัญหา แนวทางแก้ไขในการหาทางออก โดยการนำเสนอทางออกในหลาย ๆ ด้าน เพื่อต้องการให้ชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ได้รับรู้ทางออกในการแก้ปัญหาไม่ได้มีเพียงด้านเดียวหรือถึงทางตัน ยังมีอีกหลาย ๆ แง่มุมที่เรายังไม่ได้ค้นพบเจอ และนำไปปรับใช้แก้ปัญหาชุมชนชาวบ้านโนนม่วงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

^{๑๗} สัมภาษณ์, พระสุวรณ์ ขาตปญโญ, วัดป่าบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๘.

อ่า บุญปลูก ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๑๘}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรแสดงธรรมให้ยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนา กับการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในพุทธศาสนา มีแนวคิดและหลักธรรมที่เกี่ยวกับความพอเพียงหลายประการ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ลักษณะแนวคิดเชิงประยุกต์คือ แนวคิดเรื่องทางสายกลาง คำว่า“ทางสายกลาง”นี้ ตรงกับภาษาบาลีว่า“มัชฌิมาปฏิปทา”เป็นแนวทางการปฏิบัติที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงไว้ ตั้งแต่การแสดงธรรมครั้งแรก คือ “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร”เป็นทางดำเนินชีวิตที่ไม่ซบเซาและไม่สุดสองอย่างได้แก่ การหมกมุ่นในกามสุข และการทรมานตนเอง เป็นทางที่นำมาซึ่งความรู้ ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในสรรพสิ่ง มุ่งสู่ความสงบและความรู้ยิ่ง

สำราญ โยทองยศ ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๑๙}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรพูดในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอดี โดยมีความรู้ความเข้าใจเป็นแกนนำ สร้างสรรค์พฤติกรรมและจิตใจให้ดีงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเองนั่นเอง สามารถส่งเสริม และสนับสนุนแนวทางปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เพราะมีความสอดคล้องกันทั้งในฐานะที่เป็นทางสายกลาง แนวคิดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ก็เป็นองค์รวมแห่งธรรมะ ที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรมและจิตวิญญาณ ให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความเข้มแข็ง ยอมรับกับสภาพความเป็นจริง หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสามารถสร้างสรรค์ให้เกิดดุลยภาพ กับชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามความมุ่งหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

เสรี พิมพา ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๒๐}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรให้ชาวบ้านโนนม่วง นำแนวทางการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ประโยชน์ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องความสันโดษ จัดเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญของชีวิตที่พอเพียง และเป็นเสมือนธรรมฝ่ายรับ คือ เป็นคุณธรรมที่มีไว้สำหรับรับกับ

^{๑๘} สัมภาษณ์, อ่า บุญปลูก, อาวุโสประจำหมู่บ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๑๙} สัมภาษณ์, สำราญ โยทองยศ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒๗ ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

^{๒๐} สัมภาษณ์, เสรี พิมพา, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

สถานการณ์ต่าง ๆ ในชุมชนชาวบ้านโนนม่วง เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยภาวะจิตที่เป็นสุข ซึ่งควรเชื่อมโยงกับหลักธรรมฝ่ายรุกอีกประการหนึ่ง อันเป็นหลักที่จะอำนวยสุขในชีวิตปัจจุบัน

เพื่อน เนื่องวงศา ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๒๑}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรเทศน์เรื่องวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา ในชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ถือเป็นบทเรียนอันล้ำค่า ที่ชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ทุกคน ควรทำความเข้าใจ เพื่อสืบเสาะหาสาเหตุแห่งปัญหานั้น ๆ แล้วดำเนินการหาวิธีแก้ไข ปัญหา โดยมุ่งแก้ปัญหาที่สาเหตุแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา กล่าวคือ ความทะยานอยากหรือความต้องการที่ไม่รู้จักพอของมนุษย์ เพราะหากบรรเทาหรือหยุดอำนาจของตัณหาภายในบุคคลเสียได้ก็สามารถแก้ไขปัญหาทั้งมวลของมนุษย์ได้ ซึ่งจำเป็นต้องใช้มรรควิธี คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวคิดเศรษฐกิจที่อยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรมตามหลักพุทธศาสนาเป็นเครื่องขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ

เลือน พันธยางกุล ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๒๒}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรเทศน์เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่เกิดจาก พระราชประสงค์ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมุ่งหมายให้สังคมไทยเป็นสังคมที่พึ่งตนเองได้ พระองค์ได้ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่าง ในแนวทางของความพอเพียงอย่างต่อเนื่อง และทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” เพื่อส่งเสริมให้พสกนิกรในภาคเกษตรมีชีวิตที่พอเพียงอย่างประสบผลสำเร็จ ถึงแม้ว่าในระยะแรกภาครัฐยังไม่ได้สนใจทุ่มเทกับแนวพระราชดำริอย่างจริงจังมากนัก จนกระทั่งเกิดปัญหาภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกระแสพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้ถูกนำเสนออย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

บุญแปง สิมะลี ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๒๓}

^{๒๑} สัมภาษณ์, เพื่อน เนื่องวงศา, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

^{๒๒} สัมภาษณ์, เลือน พันธยางกุล, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

^{๒๓} สัมภาษณ์, บุญแปง สิมะลี, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรพูดในเรื่องปัจจุบันปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เติบโตและขยายผลออกไปจากภาวะที่เป็นปัญหา จนสามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเป็นที่ยอมรับของสังคมโลก เพราะเป็นแนวคิดที่ได้อาศัยพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทยและแนวธรรมะ คำสอนในทางพุทธศาสนาเป็นแกนสำคัญ คือ ทางสายกลาง และความสันโดษ ซึ่งเป็นที่มาของความพอเพียง อันหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีซึ่งจะทำให้บรรลุเป้าหมาย คือ ศักยภาพในการพึ่งตนเองและคุณภาพแห่งการพัฒนาชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ที่ยั่งยืน

นาค แก้วบุญเรือง ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๒๔}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรศึกษาจากการวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แล้วนำมาวิเคราะห์หลักธรรมทางพุทธศาสนาประกอบกัน ที่ผ่านมามีพบว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาหลาย ๆ ประการ จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา เพราะมีหลักธรรมทางพุทธศาสนาปรากฏในแนวคิด ช่วยส่งเสริม สนับสนุน สร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี เมื่อเป็นเช่นนี้ การส่งเสริมให้มีการเผยแผ่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กับการเผยแผ่หลักธรรมทางพุทธศาสนา จึงเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ต่อชุมชนชาวบ้านโนนม่วง เป็นอย่างยิ่ง พุทธศาสนิกชนก็จะได้รับประโยชน์จากการนับถือศาสนาได้อย่างเต็มที่ ในอีกด้านหนึ่ง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งกำลังเป็นที่แพร่หลายอยู่นี้ก็จะมี ความชัดเจนในเชิงนโยบายมากขึ้น และในทางปฏิบัติเมื่อนำพุทธศาสนามาควบคู่กันด้วยก็ยิ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้นด้วย

^{๒๔} สัมภาษณ์, นาค แก้วบุญเรือง, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

สมัย หลักจันทร ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๒๕}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรในขณะที่ประเทศชาติกำลังดำเนินไปในทางเจริญอยู่นี้ ปรากฏว่าชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ก็กำลังเปลี่ยนไปในทางเสื่อมอยู่หลายประการ และข้อสำคัญคือกำลังเสื่อมจากศรัทธาและปัญหาในพระพุทธานุสา ซึ่ง เป็นโครงสร้างของตนเอง สาเหตุสำหรับพิจารณา คือ ทั้งของเดิมรับของใหม่ที่ผิด ชุมชนชาวบ้านโนนม่วงเรามีของเดิมที่ดีที่งดงามอันแสดงถึงอารยะและวัฒนธรรมอยู่เป็นอันมากที่ร่วมกันสร้างความเป็นไทย ประกอบด้วยสถาบันทั้ง ๓ อันเป็นไตรรงค์ของชาติไทย ทำให้คนไทยมีลักษณะของตนเอง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรับของใหม่เข้ามาก็เพื่อเสริมสร้างความเจริญแก่สถาบันที่เป็นหลักของชาติตามควรแก่กาลเทศะ มิใช่หมายความว่า จะทิ้งของเดิมที่ดีอยู่ ในสมัยที่ขอบเขตแห่งชุมชนชาวบ้านโนนม่วง แผลออกไปดังปัจจุบัน เราจะต้องพบความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ จะต้องพบสิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรม อารยธรรม และอะไรอื่นของคนในนานาประเทศ ก็จะต้องเกิดการเปรียบเทียบกันขึ้นว่าของใครจะดีกว่ากันโดยเฉพาะของเรา กับของเขาจะต้องเกิดปัญหาขึ้นดังนี้ ทั้งของเรา รับของเขา ไม่ทิ้งทีเดียว แต่ปรับปรุงของเราเสียใหม่รักษาของเราไว้ ไม่เปลี่ยนแปลง

น้อย นาคสิมทอง ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ ^{๒๖}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรแสดงธรรมะในเรื่องของความมัวเมาในวัตถุ ความเจริญ ส่วนใหญ่ในชุมชนชาวบ้านโนนม่วง ปัจจุบันนี้เป็นความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นเครื่องบำรุงความสุขสะดวกทางกาย ตลอดถึงเครื่องบำรุงตา บำรุงหู ตลอดถึงบำรุงใจ ให้เพลิดเพลินด้วยวัตถุต่าง ๆ วัตถุเหล่านี้ทำให้เกิดความมัวเมาได้ง่าย เมื่อมีความมัวเมาต้องการในวัตถุ ก็ทิ้งศีลธรรมทั้งศาสนาเสียได้ ทำอะไรก็ได้โดยไม่เลือกทางถูกต้องศีลธรรม เพื่อให้ได้วัตถุที่ต้องการมาเท่านั้น ในข้อนี้ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กาม ยั่วกิเลสของคนที่มากขึ้นความปล่อยตัว เมื่อเกิดความมัวเมาก็ขาดสติ จึงปล่อยตัวให้ทำอะไรก็ได้โดยปราศจากความละอาย อาศัยที่มนุษย์เรามีใจสูง มีปัญญา รู้สำนึกในผิดชอบชั่วดี มีหิริโอตตปปะ คือ รู้จักละอาย รู้จักเกรงกลัวความผิด จึงได้สร้างกฎระเบียบศีลธรรมหรือศาสนาขึ้นสำหรับประพฤติกฎปฏิบัติตนให้เรียบร้อยงดงาม รู้จักปกปิดซ่อนเร้นสิ่งที่ควรปกปิดซ่อนเร้น รู้จักเว้นการควรเว้น ประพฤติการควรประพฤติ แต่ถ้าปล่อยตัวเพราะความมัวเมาดังกล่าว สันดานเก่าก็จะออกมา จะกลายเป็นมักได้อย่างไม่น่าเป็น จะดูร้ายยิ่งกว่าสัตว์ป่าเสียอีก

^{๒๕} สัมภาษณ์, สมัย หลักจันทร, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๖} สัมภาษณ์, น้อย นาคสิมทอง, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๘.

แดง หงษ์อินทร์ ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๒๗}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรกล่าวหรือแสดงธรรมในความอดอยาก แร้นแค้น ความถูกข่มเหง ความไม่ได้รับความยุติธรรม ความทอดธุระ ความปฏิบัติไม่ถูกทาง เป็นต้นทางแก้ไข เนื่องด้วยปัญหาชุมชนชาวบ้านโนนม่วง เป็นเรื่องที่ครอบคลุมไปทั้งหมด การแก้ปัญหาชุมชนชาวบ้านโนนม่วง จึงต้องอาศัยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แต่ในพระพุทธานุศาสนาวีธีก็ได้มีแสดงธรรมไว้สำหรับใช้ทุกแห่งทุกมุม แต่ขอให้นำไปปฏิบัติใช้ทุกแห่งทุกมุมก็แล้วกัน เช่น สติ ความระลึกได้ ความสำนึก รู้ ปัญญาเลือกเฟ้น วิริยะความเพียรในการทำเหตุ สันโดษ ความพอใจในผลที่ได้รับ แม้เพียงเท่านี้จะทำให้มีสติปัญญารู้จักยับยั้งชั่งใจ เลือกรับสิ่งที่ควรรับเป็นต้น และไม่เฉื่อยชาเกียจคร้าน มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจต่าง และจะไม่ท้อจิตท้อใจ และจะมีข้อเพิ่มเติมด้วยธรรมะที่เป็นหลักชุมชนชาวบ้านโนนม่วงโดยตรง ตามมงคลคาถาแรกของพระพุทธเจ้าว่า “การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต การบูชาผู้ควรบูชา” ไม่คบคนพาลก็คือไม่สังคมกับคนเขลาหมายถึงคนชั่วคนผิด คบบัณฑิต คือสังคมกับคนฉลาด หมายถึงคนดี บูชาผู้ควรบูชา คือบูชาคนดี ไม่บูชาคนชั่ว

ทั้งนี้ จะต้องมึศรัทธาในสิ่งที่ถูก ประกอบด้วยปัญญา แม้ในพระพุทธานุศาสนาเองและในสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย จึงควรจะต้องศึกษา ให้มีความรู้เหตุผล แม้ที่เป็นเบื้องต้นของพระพุทธานุศาสนา และในสิ่งที่ประสบ จะเชื่อถืออะไรก็ให้มีเหตุผล คือ คิดพิจารณาเสียก่อน จะต้องมึวิริยะ ความเพียร สมาธิ ความตั้งใจมั่น โดยไม่เฉื่อยชาลัดเพี้ยนในกิจที่ควรทำ และจะต้องมึสติเป็นทางเสมอ ประจำอยู่เสมอ ดังนั้นก็จะไม่ทิ้งของเดิมที่ดีอยู่ไปรับของใหม่ที่ผิด จะไม่มัวเมาในวัตถุ จะไม่ปล่อยตัว

อำเภอ ทองบ้านห่ม ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๒๘}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรพูดให้ชัดเจนว่าพระพุทธานุศาสนากับสังคมไทย อย่างชุมชนบ้านโนนม่วง ที่เป็นส่วนสำคัญนั้นได้กลมกลืนกันอย่างลึกซึ้ง วัดทั้งหลายที่มองเห็นกันอยู่ทั่วไปที่คิดว่าเป็นที่ตั้งพระพุทธานุศาสนานั้น คิดดูให้ดี จะเห็นว่าที่แท้เป็นสังคมไทย ลักษณะหนึ่ง ลักษณะโบสถ์วิหารเป็นต้นก็เป็นศิลปะแบบไทย พระพุทธรูปเองก็เป็นศิลปะแบบไทย ตัวพระพุทธานุศาสนาเองเป็นหลักธรรมอันบริสุทธิ์ที่ปรากฏอยู่ในความรู้และความประพฤติ ฉะนั้นแม้ในบ้านเอง ซึ่งเป็นสังคมไทยอีกลักษณะหนึ่ง ก็มีพระพุทธานุศาสนาซึมซาบอยู่เป็นระบบความเชื่อถือ ความเคารพเชื่อฟัง เป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ระบบสังคมไทยที่เป็นพระพุทธานุศาสนาสร้างขึ้นดังกล่าวเป็น

^{๒๗} สัมภาษณ์, แแดง หงษ์อินทร์, อสม. ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๒๘} สัมภาษณ์, อำเภอ ทองบ้านห่ม, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘.

ระบบสังคมที่ดี ให้เกิดความสุขความเจริญ พระพุทธศาสนาไม่เคยทำให้สังคมไทยเสื่อม แต่ที่เสื่อมก็เพราะขาดพระพุทธศาสนา หรือใช้ธรรมไม่ถูกทาง จึงควรศึกษาให้มีความรู้จักพระพุทธศาสนาโดยเหตุผล เช่นให้รู้จักสันโดษว่ามุ่งให้ปฏิบัติอย่างไร และปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรม หรือให้เหมาะแก่ความมุ่งหมาย ให้เหมาะแก่ภาวะของตน เหมือนอย่างใช้ยาให้เหมาะแก่โรค เช่น คฤหัสถ์ก็ปฏิบัติในคิปปิปฏิบัติต่างหัวข้อต่าง ๆ ที่อ้างมาแล้วข้างต้นทุกคนจะมีความสุขความเจริญ และสังคมไทยก็จะมีสุขความเจริญนอกจากนั้นในวาระอันสำคัญทางพระพุทธศาสนาควรได้ใช้เวลาเสนอกิจกรรมอันจะสร้างเสริมความเข้าใจความศรัทธาแก่พระศาสนาด้วย ในปัจจุบันให้ความสนใจน้อยมาก เพราะไม่เป็นส่วนให้ประโยชน์ ไม่เหมือนการโฆษณารายการของกิเลสต่าง ๆ

อุไร ยามี ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๒๙}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ด้วยองค์ความรู้อะไรที่เป็นปัจจัยองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิด“ปัญญาเห็นธรรม”ได้ คือ ปัญญาเห็นความจริงว่า“สิ่งใดก็ตามมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา”เพราะกระบวนการคิดขั้นสูงในวิปัสสนาภูมิตั้งกล่าวนี้นี้ ไม่ได้เกิดขึ้นกับบุคคลใดได้ง่ายๆ ไม่ใช่เรื่องสาธารณทั่วไปแก่ทุกคน ซึ่งเป็นเรื่องของอริยบุคคล นั่นคือ การพิจารณาไตร่ตรองธรรมชาติในธรรมทั้งหลาย ที่มีลักษณะเฉพาะ และลักษณะทั่วไปปรับปรุงองค์กรสงฆ์ วัด และภิกษุให้สามารถเป็นที่สอนธรรมะและอบรมการปฏิบัติแก่เยาวชนและผู้ที่ยังสนใจได้ ให้วัดมีรูปแบบที่จะสร้างความศรัทธาแก่เด็กและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ภิกษุสงฆ์ ที่มีข้อวัตรปฏิบัติที่ดีงาม ผู้ได้พบเห็นเลื่อมใส และมีความรู้สามารถ เป็นผู้อบรมสั่งสอนที่ดี และองค์กรสงฆ์ มีระบบการควบคุมสงฆ์ให้อยู่ในกรอบที่สมควร และขจัดพระสงฆ์ชั่ว หรือผู้เลียนแบบสงฆ์ออกไป จะต้องดำเนินการให้ระบบสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ให้ข้อมูลและอบรมสั่งสอนทางพุทธธรรม เป็นระยะแก่ประชาชนทั่วไป ให้โอกาสแก่องค์กรทางศาสนา ได้ดำเนินงานเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนโดยสม่ำเสมอ เช่น ทางวิทยุ ซึ่งแม้ในปัจจุบันก็มีปัญหา กับ กสช. ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐจะต้องแก้ไข และระมัดระวังในการเสนอข่าวที่อาจทำลายความศรัทธาต่อองค์กรสงฆ์ที่เกิดแก่ภิกษุบางคนที่มีปฏิบัติมิชอบ

สุพัต จันทรเผื่อปาน ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๓๐}

^{๒๙} สัมภาษณ์, อุไร ยามี, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๓๐} สัมภาษณ์, สุพัต จันทรเผื่อปาน, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๘.

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรถือว่าพุทธศาสนิกที่อาจไม่เคยไปวัด ไม่เคยรับศีล ไม่เคยศึกษาธรรม จนถึงอาจไม่มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเลย และบำเพ็ญปฏิบัติตนตรงข้ามกับพระธรรมคำสอนทุกอย่าง ถึงแม้ตามสถิติเรามีพุทธศาสนิกถึง ๙๕ เปอร์เซ็นต์ ก็ตามแต่ไม่รู้ว่ากี่เปอร์เซ็นต์ ที่จะเป็นพุทธมามกะที่ยึดถือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะ อันนี้อาจจะเป็นปัญหาข้อแรกของพุทธศาสนิกชน และอาจเป็นข้อที่สำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ต่อมา คือเมื่อพุทธศาสนิกชนไม่รู้จักพุทธศาสนา ไม่มีความศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ดังนั้น เมื่อพบปัญหาจะต้องแก้ปัญหา บางคนอาจแย้งว่าไม่น่าจะเป็นปัญหาสำคัญ เราต้องมาพิจารณาคำตอบว่า “ทำไมในอดีตนับพันปีถึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา” คำตอบคงจะอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน แตกต่างจากสังคมในอดีตมาก คือ ในอดีตเป็นสังคมชนบท สังคมเล็ก สงบสุขอยู่กันด้วยความออมชอม ประณีประนอม แต่ปัจจุบันกลายเป็นสังคมเมือง สังคมใหญ่ สังคมวุ่นวายรุนแรง แข่งแย่งชิงดีกันหาหนทางเอาเปรียบกัน เอาชนะกัน อันเนื่องจากระบบโลกาภิวัตน์ และที่สำคัญคือ สังคมเดิมมีวัดเป็นจุดศูนย์กลาง คนไทยโตมากับวัด ไปวัดตั้งแต่เด็กเรียนโรงเรียนวัด บวชพระ บวชเณร เกือบทุกคนเรียกว่าบวชเรียน ก่อนออกเรือนแต่งงานมีครอบครัว ดังนั้น ไม่ต้องแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ก็ผูกพันกับพุทธศาสนาอยู่เต็มที่ตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ปัจจุบันนี้ย้อนหลังไปสัก ๔๐-๕๐ ปีก่อน คนไทย ยุคใหม่เริ่มห่างวัด ไม่นิยมเรียนโรงเรียนวัด นิยมเรียนโรงเรียนฝรั่งของศาสนาอื่น จบเข้ามหาวิทยาลัยแล้วไปต่อต่างประเทศ อย่างนี้เป็นต้น

บุญไหล ทองสงคราม ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๓๑}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม เราควรมีแผนที่เข้าศึกษาเพื่อหวังจะดำรงชีวิตเป็นภิกษุต่อไปเพื่อสืบต่อพระศาสนา หรือเพื่อได้มาตรฐานการศึกษาเพื่อไปใช้ในกิจการทางโลกอื่น ๆ ในอดีตเรามีสามเณร ที่เข้ามาบวชเรียนจำนวนมากทั่วประเทศ ซึ่งจำนวนหนึ่งได้บวชเป็นพระต่อไป เป็นกำลังของพระพุทธศาสนามีตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดก็คือ พระพรหมคุณาภรณ์ ปราชญ์ทางพุทธศาสนาแห่งยุครัตนโกสินทร์ ปัจจุบันนี้เราสูญเสียเด็กที่เป็นรากหญ้าของพระพุทธศาสนาไปจำนวนมาก เพราะการปฏิรูปการศึกษามีผลต่อโรงเรียนปริยัติธรรม และจะน้อยไปเรื่อย ๆ ถ้าเราไม่แก้ไขให้ถูกทาง ณ วันนี้ เราจะเกิดปัญหาขององค์กรสงฆ์ในอนาคตแน่นอน ในเวลาเดียวกันองค์กรของศาสนาอื่น ๆ กลับเข้มแข็งขึ้นเพราะมีทิศทางและกำลังเงินสนับสนุนมากมาย

^{๓๑} สัมภาษณ์, บุญไหล ทองสงคราม, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๘.

ณัฐนันท์ สามหาตไทย ให้สัมภาษณ์ว่า ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรมที่พระธรรมกถึก ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม คือ^{๓๒}

พระธรรมกถึก ควรใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ควรหาทางแก้ประการแรก ทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เกิดความเคารพนับถือ ศรัทธา มีความรู้ในพระธรรมของพระพุทธองค์ และปฏิบัติตาม ซึ่งจะทำให้สังคมดีขึ้นกว่าปัจจุบัน ซึ่ง ณ วันนี้เราจะทำได้ที่โรงเรียนเพียงแห่งเดียว โดยต้องเริ่มให้มีการเรียน การสอน พระพุทธศาสนาทั้งในด้านความรู้ และการปฏิบัติเป็นวิชาบังคับของเด็กทุกคนตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ ขึ้นอนุบาล เพื่อสร้างศรัทธายึดมั่นเสียก่อน แต่หลักสูตรจะต้องแก้ไขให้หัวใจเด็กให้ถูกต้อง แก่อายุ ไม่ใช่เรียนด้วยการท่องจำอย่างอดีต ให้ทุกคนได้สัมผัสกับวัด กับวัฒนธรรมเชิงพุทธ ให้รู้ประวัติศาสตร์ของชาติไทยและพุทธศาสนา และให้มีโอกาสได้ปฏิบัติพัฒนาทางจิตด้วย และเพื่อดึงเยาวชนเข้าวัด ควรใช้ชั่วโมงการเรียนพุทธศาสนา พาเด็กไปเรียนที่วัดใกล้โรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้ทั้งด้านเด็ก และดึงให้พระภิกษุ เข้ามามีส่วนในการจรรโลงพระศาสนาด้วย

สรุปเป็นประเด็นได้ว่า ปัจจุบันองค์กรทางศาสนาขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดการพัฒนา เพื่อให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างก้าวกระโดด จนกระทั่ง องค์พระธรรมกถึกเอง ซึ่งกว่าจะก้าวขึ้นมาเป็นพระธรรมกถึกได้อย่างทุกวันนี้ ล้วนเป็นพระธรรมกถึก ที่อายุกาลพรรษามากแล้ว อาจจะเรียกว่า ท่านเป็นพระธรรมกถึกรุ่นก่อนก็ได้ ที่ไม่เห็นด้วยกับการเผยแผ่พุทธธรรม ที่ต้องใช้เทคโนโลยี หรือพระธรรมกถึกเหล่านั้น ไม่สันทัดในอุปกรณ์เทคโนโลยี นั้น ๆ

๓.๑.๔ การใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมกับชาวบ้านโนนม่วง

ในปัจจุบัน ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมของผู้ฟัง ชาวอาชญากรรม ชาวบ้านเถิง ชาวการเมือง ชาวชาวบ้าน เรื่องแปลก ๆ เรื่องโชคลางต่าง ๆ แม้แต่เรื่องศาสนา จนทำให้ผู้แสพชาวเหล่านี้เกิดการตอบสนองโดยไม่รู้ตัว ซึ่งนำมาสู่การพูด การตีความผิดเพี้ยนไป โดยเฉพาะการพูดเรื่องศาสนา ชุมชนบ้านโนนม่วงที่นับถือพระพุทธศาสนาส่วนมาก เพราะฉะนั้น วิธีการแสดงออก ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนายู่อด้วยตั้งแต่ภาษา ความคิด พฤติกรรม ในขณะที่เดียวมีการพูดคำ ความหมายทางศาสนาผิดไปโดยเฉพาะในสื่อสารมวลชนที่นำเอาคำศัพท์ทางศาสนาไปใช้บ่อย ๆ จนทำให้ชาวบ้านโนนม่วงเกิดความเข้าใจผิด พอพระธรรมกถึกพูดคำนั้น ๆ กลับไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริง โดยเฉพาะวัยรุ่นที่ไม่ค่อยรู้พื้นฐานทางศาสนา เมื่อนำเอาศัพท์ทางสื่อไปใช้ คิดว่าตัวเองรู้ความหมายจริง เรื่องนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ เป็นห่วงว่า คำศัพท์จะผิดเพี้ยนไป ชาวพุทธหรือคนไทยควรตระหนักในการเข้าใจศาสนาศัพท์ให้มาก เช่น ศัพท์ที่ชาวพุทธเข้าใจผิดบ่อย ๆ เช่น สังเวช แปลว่า สลดใจ หดหู่ใจ แต่ความหมายแท้จริงไม่ใช่ แต่หมายถึง การทำให้เกิดกำลังใจ เกิดปัญญา เห็นความจริง เกิดความกล้ากล้าที่จะชวนชวนหาความจริงให้พบมีความหมายเท่ากับคำว่า สมุตเตช แปลว่า ทำให้

^{๓๒} สัมภาษณ์, ณัฐนันท์ สามหาตไทย, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๘.

กล้าทำให้เกิดกำลังใจ^{๓๓} นอกจากนี้ ยังมีคำต่าง ๆ ที่บุคคลนำมาใช้อย่างผิดความหมายและผิดภาพพจน์ของคำ เช่น

คำว่า อรหันต์ ความหมายเดิมคือ ใช้กับพระผู้บรรลุนิพพาน ความหมายใหม่คือ ถูกนำมาใช้เรียกขรวาสผู้คุมอำนาจทางความคิดหรือทางการเมือง

คำว่า สังฆกรรม ความหมายเดิมคือ การทำกิจที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์เรียกว่า สังฆกรรมโดยมีพระตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป

คำว่า สังคายนา ความหมายเดิมคือ การรวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็นหมวดหมู่จนได้รูปแบบเป็นพระไตรปิฎกเพื่อมิให้คำสอนนั้นตกหล่นหรือสูญหาย ความหมายใหม่คือ การปฏิรูปการดัดแปลงใหม่ การรื้อถอน การซ่อม การปฏิวัติเพื่อให้เกิดแนวทางใหม่ สิ่งใหม่^{๓๔}

คำว่า เวียนเทียน ความหมายเดิมคือ การแสดงออกถึงการเคารพหรือการระลึกถึงคุณบางอย่าง มักนิยมทำกันในวันสำคัญคือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เพื่อระลึกถึงพุทธคุณ ธรรมคุณและสังฆคุณ ความหมายใหม่คือ การกระทำที่จำเจ บ่อย ๆ หรือวนเวียน หรืออาจรวมถึงการโหมโรงแบบเวียนรอบจนครบจำนวนที่ร่วม

คำว่า บาตร คำนี้เป็นกิริยา ที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาล ปฏิเสธการรับบาตรผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาพระสงฆ์ ที่ปฏิบัติต่อพระสงฆ์ในทางเสียหาย พระภิกษุจึงไม่รับบาตร ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัจจุบันชาวบ้านนำมาใช้ในความหมาย การไม่ร่วมด้วย ไม่เอาด้วย การปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

บรรลุนิพพาน มีภาวะที่เป็นอัตตาหรืออนัตตา นิพพานอยู่ในปัจจุบันหรืออนาคต มีความเห็นที่แตกต่างกันสามฝ่ายคือ ฝ่ายแรกว่า นิพพานเป็นอัตตา (มีที่อยู่) เช่น กลุ่มธรรมกาย^{๓๕} อีกฝ่ายว่านิพพานเป็นอนัตตา (ไม่มีที่อยู่ที่เป็น) เช่น กลุ่มพระพรหมคุณาภรณ์^{๓๖} อีกกลุ่มที่ใช้ทั้งสองคือ กลุ่มหลวงตามหาบัว^{๓๗} ส่วนนิพพานบรรลุได้ในปัจจุบันคือ กลุ่มสวนโมกข์หรือพุทธทาส ส่วนกลุ่มที่เชื่อในอนาคตหรือเมืองสารพัดนึกคือ ระดับชาวบ้าน ที่เชื่อต่างกันสืบเนื่องมาจาก ไม่มีใครเข้าถึงนิพพานจริงและเกิดการตีความเอาเองทั้งสิ้น

ภันเตและอาวุโส คำว่า ภันเต แปลว่า ท่านผู้เจริญ เป็นคำเรียกของพระที่มีพรรษามาก

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์, จาริกบุญ จาริกธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๔๗.), หน้า ๒๖๘-๒๖๙.

^{๓๔} วชิระ งามจิตต์เจริญ, “นิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท อัตตาหรืออนัตตา”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๘, ฉบับที่ ๓, (ก.ย.-ธ.ค. ๒๕๔๔.), หน้า ๖๖-๖๗.

^{๓๕} อภิญา เพื่อองฟูสกุล, “ศาสนทัศน์ของชุมชนเมืองสมัยใหม่ ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๕, ฉบับที่ ๑, (ม.ค.- เม.ย. ๒๕๔๔.), หน้า ๖๐-๖๒.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

^{๓๗} อ้างแล้ว, หน้า ๖๙.

ใช้เรียก พระผู้น้อย ส่วนพระผู้น้อยจะเรียกพระที่มีพรรษามากกว่า อาวุโส ที่แปลว่า ผู้มีอายุ แต่ปัจจุบัน พระสงฆ์บางส่วนเองยังสับสนเรื่องการเรียกค่านี้อีก^{๓๘}

ดังนั้น คำเหล่านี้ มีความหมายตามรากศัพท์ในตัวเองคือ ส่วนมากมาจากรากเหง้าของ พราหมณ์ แต่ปัจจุบันชาวพุทธนำมาใช้ในบริบทสังคมไทย จึงกลายเป็นความหมายใหม่ ทำให้เกิดเป็น ปัญหาในการตีความหมายก็มี นอกจากนั้น ยังรวมถึงภาษาต่างประเทศ ที่พระธรรมกลักรเองปะปนเข้า อีก นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวว่า “คนไทยจำนวนมากใช้ภาษาอังกฤษ ปนภาษาไทย แต่ไม่เอาใจใส่ความ ถูกต้องในการสื่อสาร ส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษปนไทย เพื่อให้ตนเองดูมีศักดิ์ศรี คนเหล่านี้ยังรวมถึง พระนักเทศน์ อาจารย์สอน นักแต่งตำรา ดารา พิธีกร คนอ่านข่าว คนเขียนข่าว...มีให้เห็นอยู่เสมอ”^{๓๙}

จากการสังเกตคำและความหมายเหล่านั้น มีความหมายที่สติด (แน่นอน) ในตัวมันเอง แต่ เมื่อคนไม่รู้เอามาใช้และเข้าใจเอง ความหมายเดิมจึงผิดเพี้ยนไปนอกจากการเข้าใจภาษาทางศาสนา ผิดแล้ว ภาษาไทยของชาวไทยเองโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ยุคที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์นี้ด้วยแล้ว ยังไม่ใส่ใจ เท่าที่ควร ในการใช้ภาษาไทย การออกเสียงและความหมาย ที่ทำให้การเผยแผ่พุทธธรรม ของคนยุค โลกาภิวัตน์ เกิดปัญหาในการสื่อความหมายกัน ต้องใช้คำพูดที่มากขึ้น ฟุ่มเฟือยมากขึ้น การออกเสียง อักขระไม่ถูกต้องผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ก็ใช้ภาษาไทยกันตามใจชอบ มหาวิทยาลัย ออกเสียงเป็น มหา วิชลัย หรือพูดตัว “ร” ตัว “ล” และควบล้ำไม่ชัดทำให้เกิดเป็นแบบให้คนรุ่นใหม่เอาอย่าง^{๔๐} อย่างไรก็ตาม แม้ภาษาจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคตามสมัย แต่ผู้ใช้ควรตระหนักในการใช้ภาษาของตัวเอง ด้วย ไม่เช่นนั้น เราต้องมาใช้ภาษาให้มากขึ้น ฟุ่มเฟือยขึ้น เปลืองขึ้น แทนที่จะสื่อตรง ๆ และรัดกุม กลับมาเสียเวลาอธิบายชี้แจง ส่วนทางศาสนา ต้องมาจับผิดกันว่า จะพูดตรง พูดจริงหรือไม่ เมื่อเวลา จะสื่อธรรมะ สื่อความจริงที่เกิดจากการเข้าใจธรรมะหรือมีประสบการณ์ กลับพูดหรือสื่อออกมาไม่ ตรง ไม่กระชับ ต้องมาตีความเอาอีก หรือการอ่านหนังสือธรรมะ ซึ่งมีคำที่คุ้นอยู่มากมาย แต่กลับไม่ เข้าใจความหมายนั้นดีพอ เป็นเหตุไม่เข้าใจธรรมะไม่เข้าใจที่ตัวเจตนาของกันเอง เพราะภาษาสื่อสาร ธรรมะกันไม่ครบถ้วนนั่นเอง ปัญหาเกิดกับฆราวาสที่เป็นเด็กวัยรุ่น เรียนระดับมัธยม มีการเปิดรับสื่อ ธรรมะของชาวพุทธในปัจจุบัน มีวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสาร/วารสาร แผ่นพับ พระสงฆ์นักเทศน์ พบปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดของสื่อสารธรรมะ พระธรรมกลักรใช้ภาษา บาลีมากไป ใช้สำนวนการแปลบาลีมากไป ขาดทักษะการสื่อสารยุคใหม่ พระธรรมกลักรไม่ได้ขยาย

^{๓๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พระธรรมทูตไทย เบิกทางสู่อารยธรรมใหม่, (กรุงเทพมหานคร: พุทธธรรม, ๒๕๔๕.), หน้า ๑๑๐-๑๑๕.

^{๓๙} นิธิ เอียวศรีวงศ์, คำมีคม ว่าด้วย ภาษา วัฒนธรรม และอำนาจ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มติชน, ๒๕๕๕.), หน้า ๔๘.

^{๔๐} นายหนูใหญ่, เสรีภาพในการใช้ภาษาไทย, คมชัดลึก, (ศุกร์ที่ ๑๐/๖/๕๓.), หน้า ๓.

ความเข้าใจง่ายขึ้น ไม่ยกตัวอย่างให้ชัดในข้อธรรมะ ทำให้ไม่เข้าใจภาษาธรรมะ ใช้ภาษาไทยไม่ตรง ภาษาธรรมะ

ผู้ศึกษาวิจัย ได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการแสดงธรรมะของพระธรรมกถึก เรื่องการใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม จำนวน ๕ รูปและชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนผู้ที่อยู่ใน ชุมชนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่นำการใช้ภาษาของพระธรรมกถึก มาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่จำนวน ๑๕ คน ดังนี้

พระครูอาทรภิธานธำรง^{๔๑} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

ในปัจจุบัน พระธรรมกถึก ที่ออกไปเผยแผ่พุทธธรรม ยังไม่มีความรู้ ไม่แตกฉานในหลักเท่าที่ควร ไม่รู้นิรุตติปฏิสมัทธิเพียงพอ (เชี่ยวชาญด้านภาษา) ไม่รู้จักการวิเคราะห์บริบทผู้ฟัง ไม่รู้จักการถ่ายทอดในรูปแบบวิทยาการโลกยุคใหม่ การเทศน์ การบรรยายยังคงใช้ภาษาเก่า ๆ เดิม ๆ ตามจารีตประเพณี ทำให้เกิดปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะ ในขณะที่ชาวบ้านโนนม่วง เกิดปัญหาการไม่เข้าใจภาษาธรรมะนี้ด้วย ซึ่งพอสรุปปัญหาได้ดังนี้ ปัญหาหลักที่พบกับชาวพุทธชุมชนบ้านโนนม่วง คือ ชุมชนบ้านโนนม่วง การขาดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดปัญญา ความไม่รู้ภาษาบาลีดีพอ ความไม่เข้าใจความหมายที่ พระธรรมกถึกสือ การที่พระธรรมกถึกใช้ภาษาไทยผิดเพี้ยน ขาดการอุปมาอุปไมย ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ได้รับรู้ค่าและความหมายของศัพท์ เพราะมาจากเผยแผ่พุทธธรรมอย่างผิด ๆ

พระอธิการนิยม สมาจาโร^{๔๒} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ชาวบ้านโนนม่วง ดังนี้

ปัญหาหลักที่พบจากพระธรรมกถึกคือ พระธรรมกถึกมีโอกาสดเทศนาน้อย พระธรรมกถึกขาดประสบการณ์ ขาดความมั่นใจ ขาดความรู้วิทยาการสื่อสารยุคใหม่ ไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง

^{๔๑} สัมภาษณ์, พระครูอาทรภิธานธำรง, วัดม่วงศรี ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๔๒} สัมภาษณ์, พระอธิการนิยม สมาจาโร, วัดป่ามหานาราม ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘.

พระธรรมกถึก ขาดความรู้ด้านภาษายุคใหม่ เช่น ภาษาอังกฤษ การเผยแผ่ธรรมะที่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร นั้น ย่อมเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุในการเผยแผ่ธรรมะที่ไม่ประสบผลสำเร็จทั้งอดีต และ ปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้ เรื่องการศึกษาพบว่า ไม่ว่า อดีตและปัจจุบัน เป็น ปัญหาขั้นพื้นฐานในการเข้าใจธรรมชาติ ตัวเอง และหลักศีลธรรมเรื่องภาษาของชาวบ้านชุมชนโนน ม่วง พบว่า ในอดีตและปัจจุบัน การใช้ภาษามีความแตกต่างกัน ในอดีตมีภาษาที่ใช้ในกลุ่มย่อย มากมาย แต่ละที่มีภาษาของตัวเอง การสื่อสารที่ต่างถิ่นจึงเป็นปัญหา ส่วนในปัจจุบัน โลกแคบลง การสื่อสารก็ง่ายขึ้น แต่ภาษากลับเป็นอุปสรรคในการบอกกล่าวหรือแสดงเจตจำนงของตนเองให้ผู้อื่น เข้าใจ อีกทั้งผู้คนก็เดินทางไปมาหาสู่กันทั่วโลก การเผยแผ่ธรรมะหากไม่เข้าใจภาษาท้องถิ่นอื่นก็ ประสบผลสำเร็จยาก เรื่องการถ่ายทอดด้วยวิธีการในรูปแบบใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ แม้เนื้อหาธรรมะจะดี แค่นั้นแต่วิธีการถ่ายทอดไม่ชัดเจน ไม่มีการยกอุปมาอุปไมยมาอ้าง ย่อมเกิดปัญหาการเข้าใจได้ วิธีการนี้จะนำมาซึ่งความสนใจของชาวบ้านชุมชนโนนม่วง เมื่อคนสนใจวิธีการ เนื้อหาธรรมะก็ น่าสนใจตามมาด้วย

พระอธิการครรชิต ปภาโกร^{๔๓} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่อง การใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟัง ธรรมะ แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้ง ด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ดังนี้คือ

เรื่องทัศนคติ การเผยแผ่พุทธธรรมเบื้องต้น หากชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ผู้รับมีทัศนคติที่ เอนเอียงหรือไม่ชอบขึ้นมา ย่อมจะตั้งแง่ต่อต้าน เหมือนพวกพราหมณ์ในครั้งพุทธกาลที่ไม่ชอบวิธีการ เผยแผ่ของพระพุทธองค์ จึงกลายเป็นปัญหาได้ เรื่องทะเลาะ คือ ท้องถิ่นแต่ละที่อาจจะไม่เหมาะในการ เผยแผ่ธรรมะ เช่น เรื่องวัยและเพศ ย่อมเกิดปัญหาได้ เด็กอาจจะยังไม่พร้อมที่รับธรรมะที่ยาก คนแก่ เกินไปก็ยากที่ฟังรู้เรื่อง ในขณะที่ผู้เผยแผ่พุทธธรรม เป็นพระธรรมกถึก ที่ใกล้ชิดสตรีมากไป อาจจะ กลายเป็นปัญหาเรื่องชู้สาวได้ แนวทางในการแก้ไขปัญหาระยะภาษาในการสื่อสารธรรมะคือ ศึกษา เรื่องภาษาธรรมะของตนเองให้แตกฉาน ในขณะเดียวกันควรศึกษาภาษาท้องถิ่นของชาวบ้านชุมชน โนนม่วง ที่ตัวเองจะไปยังถิ่นที่นั่น ๆ ให้เข้าใจบ้าง ศึกษาเรียนรู้บริบททางสังคมให้กว้าง เพื่อจะได้ มองเห็นทัศนคติ พฤติกรรมของสังคมชาวบ้านชุมชนโนนม่วงนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร ศึกษาเรียนรู้วิธีการ สื่อสาร วิทยาการโลกยุคใหม่ให้ทัน เพื่อปรับประยุกต์ในการนำเสนอปรับปรุงภาษาในการถ่ายทอดให้ เป็นภาษาง่าย ๆ ที่บุคคลชาวบ้านชุมชนโนนม่วงทั่วไปเข้าใจ ขาดการยกอุปมาอุปไมย มาพูด พระ ธรรมกถึกเองต้องมีลีลา ท่าทางน่าเสียง ให้น่าฟังน่าชวนติดตาม

^{๔๓} สัมภาษณ์, พระอธิการครรชิต ปภาโกร, วัดลานหญ้า ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น, วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘.

พระมหาบุญเกิด เตชธมโม^{๔๔} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรมแล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

สำหรับชาวบ้านชุมชนโนนม่วง คำนึงอยู่กับธรรมชาติ ภูตผี ความเชื่อเดิม ๆ เช่น ไหว้ผี เชื่อตามคติศาสนาพุทธ เชื่อผู้ใหญ่ ผู้นำ เป็นต้น จึงไม่ค่อยมั่นคงในรากเหง้า กล่าวคือ การถกเถียงกันด้านเหตุผล แต่จะใช้ระบบอาวุโส ผู้ใหญ่ เป็นฐาน ซึ่งทำให้มีกล้าโต้แย้งแบบตะวันตกได้ เพราะอาจทำให้มองว่า แข็งกระด้างเกินงาม เมื่อมาถึงยุคใหม่ ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ได้รับการศึกษาจากตะวันตกมากขึ้น จึงได้รับวิธีการแบบตะวันตกมาใช้ ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันเข้มข้นขึ้น เมื่อพระธรรมกถึกแสดงธรรมะ ต้องมีจิตวิทยาที่สูงกว่าที่เป็นอยู่^{๔๕} คืออิทธิพลของยุคหลังนวยุค เมื่อเกิดข้อคิดที่ต่างมุม ต่างมอง ต่างสมอง ต่างทัศนคติพื้นฐานที่มองต่างตา คือ อยู่ที่ “วัย” ที่สร้างความแตกต่าง ความคิดเห็น ได้มากที่สุด เพราะเมื่อมองภาพรวมผู้คนในชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ที่ฟังธรรมะ จะมีวัยละกัน แต่ละวัยจึงมีมุมมองในฐานะวัยของตนที่สะท้อนออกมา เช่น วัยเด็ก ก็จะไม่ค่อยฟัง มุ่งแต่เรียกร้องหรือยืนยันแบบบริบทเด็ก วัยเยาวชน อาจแสดงจุดยืนตนแบบวัยรุ่น ที่ต้องการฟังธรรมะที่น่าตื่นเต้น แปลก ๆ ใหม่ ๆ ในขณะที่ผู้ใหญ่ก็ยืนยันในจุดยืนของตน เมื่อถามวัยสูงกว่า ก็อาจจะได้คำตอบที่เน้นวัยชรา มุมต่างตาของบุคคลเหล่านี้ ย่อมมีประโยชน์สำหรับผู้นำชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ส่วนตัวพระธรรมกถึกเองอย่างผม ก็รู้ว่าขาดการปฏิรูปภาษาและอ้างอิง ยกตัวอย่างประกอบในการแสดงธรรม

พระสุวรรณ ชาตปญโญ^{๔๕} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรมแล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

ปัญหาการฟังพระเทศน์ของชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ที่เป็นประเด็นใหญ่คือ คนชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ส่วนมากแยกไม่ออกว่าหลักธรรมะอะไรจำเป็นสำหรับชีวิต เพราะฉะนั้นก็เลยเหมาเอาว่าฟังธรรมะเพื่อให้ได้เป็นผู้ฟังที่ดี ส่วนมากเขาแยกไม่ออกกันอย่างน้อยนี้ แต่พวกเราที่เป็นพระภิกษุศึกษาธรรมะแล้วรู้ว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ปัจจัย ๔ คือสิ่งที่จำเป็นของชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่จำเป็นจริง ๆ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของพระ มีสบง จีวร อังสะ หรือผ้าไตร ๑ ชุดก็พอแล้ว ที่อยู่อาศัย คือ ภูมิ ท่าน

^{๔๔} สัมภาษณ์, พระมหาบุญเกิด เตชธมโม, วัดม่วงศรี ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์, พระสุวรรณ ชาตปญโญ, วัดป่าบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๘.

ให้ทำพออยู่ได้ ถึงกับบอกขนาดเอาไว้เลยว่าเท่านั้นเท่านั้น ไม่ให้ใหญ่โตเกินไป ยารักษาโรค ให้หาจากของใกล้ตัวก่อน ถ้าหันซ้ายหันขวาหาอะไรไม่ได้ ทรงขึ้นไปเลยทำให้ฉันยาตองน้ำมูตรเน่า (น้ำปัสสาวะ) พระพุทธองค์ทรงตีกรอบให้รู้ว่า ของจำเป็นสำหรับชีวิตพระมีแค่นี้ แต่ว่าชาวบ้านชุมชนโนนม่วง จะไปตีกรอบเขาแบบนี้ไม่ได้หรอก แล้วจะอย่างไรให้เขารู้ความจำเป็นของชีวิตว่าจริง ๆ แล้วคืออะไร แต่จะชี้ให้ชัดให้ตรงจริง ๆ ยากเหลือเกิน จึงได้แต่สอนอะไรโน้น ๆ นี่ ๆ เลียบเคียงไป เรื่องเสื้อผ้าก็เหมือนกัน ขอให้โยมมาหัดนุ่งชุดขาวอยู่กลดอย่างนี้ แล้วโยมเองจะรู้ว่า เสื้อผ้าที่มีอยู่ในตู้ก็ชุด ๆ นั้น ที่ไม่จำเป็นเลยมีมาก ต่อไปควรจะลด ๆ ลงเสียบ้าง ลิปสตีกอีกที่แพง น้ำมันน้ำหอมอีกเท่าไรนั้นน่าจะลดไปตั้งครึ่งตั้งค่อน ไม่อยากจะแต่งตัวสวย ๆ ไปอวดใครให้กามกำเริบ ที่ยกตัวอย่างมาให้ดูนี้ ก็เพื่อให้ได้เห็นชัดว่า ถ้าเรารู้จักวิธีอธิบายแยกแยะธรรมะออกมาใช้ในชีวิตประจำวันให้กับญาติโยมแล้ว แม้แต่หมวดธรรมะพื้น ๆ ก็สามารถอธิบายให้เข้าถึงจิตใจของญาติโยมได้ ไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตาม เมื่อญาติโยมเห็นจริงตามที่พระคุณเจ้าทั้งหลายนำมาสอน เขาก็จะเกิดความเลื่อมใสในพระธรรมกถึก เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วก็ช่วยกันทำนุบำรุง ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไป หลวงพ่อ หลวงพี่ ก็ไม่ต้องเหนื่อยยากมากนัก

อ่า บุญปลูก^{๔๖} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

ยุคการสื่อสารโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางวิทยุ โทรทัศน์ เมื่อมีสถานีวิทยุโทรทัศน์เกิดขึ้นพระธรรมกถึกส่วนหนึ่ง ก็ได้ใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงมีพระนักจัดรายการวิทยุโทรทัศน์จำนวนมาก ปัจจุบันการดำเนินชีวิตชาวบ้านชุมชนโนนม่วง การแสดงธรรมะอาจจะพยายามแสวงหาทางอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยที่ต่างฝ่ายก็ต้องพยายามปรับตัวไปตามทางของตัวเอง ศาสนาได้แสดงออกในหลากหลายรูปแบบ หลากหลายเนื้อหา เพื่อเอาใจมิตรรักนักธรรมะ และบรรดาญาติธรรมทั้งหลาย ให้หันหน้ามาเข้าวัดบ้าง รวมทั้งได้ผสมผสานการใช้สื่อแบบใหม่ ๆ อย่างไม่เคอะเขิน ซึ่งทั้งวิทยุโทรทัศน์ ก็เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างหนึ่ง แนวทางแก้ไขคือ จัดหาเพิ่มพระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรม ให้ได้พระธรรมกถึก ที่มีความสามารถในการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างแท้จริง ด้านรูปแบบการสื่อสาร ปัจจุบันเน้นรูปแบบการเทศน์หรือการบรรยายภาคทฤษฎีเป็นหลัก แต่ไม่มีภาคปฏิบัติหรือจัดกิจกรรมต่อเนื่องที่เป็นรูปธรรม ทำให้การเผยแผ่พุทธธรรม ไม่เข้าถึงจิตใจของชุมชนชาวบ้านโนนม่วง อย่างแท้จริง ด้านวิธีการ หรือกลวิธีในการเผยแผ่พุทธธรรม ควรมีการกำหนดหัวข้อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้ฟัง หรือไม่มี

^{๔๖} สัมภาษณ์, อ่า บุญปลูก, อาวุโสประจำหมู่บ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๘.

การศึกษาหัวข้อธรรมอย่างถ่องแท้ ก่อนนำไปเผยแผ่ นอกจากนี้พระธรรมกถึกต้องมีการฝึกการผลิตและการใช้โสตทัศนูปกรณ์ รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่มุ่งใช้แต่สื่อบุคคลเป็นหลัก ทำให้การเผยแผ่ธรรมะกระทำได้ในขอบเขตจำกัดในการใช้สื่อสมัยใหม่ ในยุคข้อมูลข่าวสาร

สำราญ โยทองยศ^{๔๗} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

การเผยแผ่พุทธธรรม ของพระธรรมกถึกจากอดีต และปัจจุบันได้รับการพัฒนาวิธีการมาโดยตลอด จากยุคชุมชนประชา ยุคคัมภีร์ไบเบิล หนังสือ วิทยู โทรทัศน์ และในปัจจุบันยังมีสื่อที่นิยมกันมากในพระธรรมกถึก คือ การเผยแผ่พระพุทธรูปทางอินเทอร์เน็ต ยุคการเผยแผ่พุทธธรรมโดยโทรคมนาคมและดิจิตอล ในปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคสังคมข้อมูลข่าวสารอย่างแท้จริง ทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ผู้ฟังธรรมะเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ส่งผลให้การดำเนินการทางการแสดงธรรมะเปลี่ยนแปลงไปด้วย เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่คู่กับสารสนเทศ トラาใดที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้า ก็จะก่อให้เกิดธรรมะที่ทันสมัยไปด้วย ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้พระธรรมกถึกมีการพัฒนาคิดค้นสื่อธรรมะ การแสดงธรรมะสมัยนี้ต้องมีการพัฒนาของเทคโนโลยี ทำให้ธรรมะมีการแพร่ภาพทางโทรทัศน์ ผ่านดาวเทียม เพื่อรายงานเหตุการณ์สด เห็นได้ชัดว่าเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทอย่างมาก บทบาทของการพัฒนาเทคโนโลยีรวดเร็วขึ้นเมื่อมีการพัฒนาอุปกรณ์ทางด้านคอมพิวเตอร์ สังคมชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ในปัจจุบันเป็นสังคมไร้พรมแดน พระธรรมกถึก สามารถกระจายแพร่ธรรมะออกไปได้อย่างรวดเร็ว แต่ว่าพระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรม ไม่เพียงพอ และพระธรรมกถึก ที่มีความสามารถในการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างจริงจัง

เสรี พิมพา^{๔๘} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึก แสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะในการดำรงชีวิต ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง มากกว่าร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลานานแล้ว ที่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านชุมชนโนนม่วง จนแยกกันไม่ออก พระธรรมกถึก ซึ่ง

^{๔๗} สัมภาษณ์, สำราญ โยทองยศ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒๗ ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

^{๔๘} สัมภาษณ์, เสรี พิมพา, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

เป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมากมาย หน้าที่ของพระธรรมกถึก ที่สัมพันธ์กับคฤหัสถ์ ได้แก่ การให้ความอนุเคราะห์ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ตามหลักปฏิบัติในฐานะที่พระธรรมกถึกเป็นเสมือนทิศเบื้องบนได้แก่ ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว คือ งดเว้นจากการเบียดเบียนกัน ไม่ทำลายทั้งชีวิตตนเองและผู้อื่น แนะนำสั่งสอนชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ให้ตั้งอยู่ในความดี งดเว้นอบายมุข ๖ อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี ด้วยน้ำใจอันงาม โดยยึดถือหลักสังคหวัตถุ ให้ได้ฟังได้รู้ สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง คือ สอนชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ให้รู้จักแยกแยะมิตรแท้ มิตรเทียม ให้คบบัณฑิตเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีพ ชี้แจงอธิบายทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ในสิ่งที่สับสนเล้าเรียนมาแล้ว เช่น การแสวงหาทรัพย์โดยวิธีสุจริต การรู้จักรักษาทรัพย์ และการดำรงชีวิตตามฐานะ บอกทางสวรรค์ให้ คือ การแนะนำวิธีครองตน ครองคน ครองงาน หรือวิธีครองชีวิตให้ได้รับผลดีมีความสุข แต่ปัจจุบันนี้ควรเพิ่มพระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรม ให้ได้พระธรรมกถึก ที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างแท้จริง และเพียงพอ

เพื่อน เนื่องวงศา^{๔๔} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึก แสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

บทบาทของพระธรรมกถึก ในการเผยแผ่พุทธธรรม กับชาวบ้านชุมชนโนนม่วง คือการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งเมื่อพระธรรมกถึก ประพฤติปฏิบัติชอบตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์แล้ว ย่อมนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้านชุมชนโนนม่วง และบุคคลผู้พบเห็นโดยทั่วไป การสั่งสอนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเทศนา ปาฐกถาธรรม หรือเผยแผ่ธรรมทางสื่อมวลชน การทำกิจกรรมอันเป็นการสงเคราะห์ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง เช่น ช่วยสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ เป็นผู้นำชาวบ้านในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เช่น รักษาป่า ขุดลอกหนองบึง ส่งเสริมอาชีพสุจริต ตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ เป็นต้น จัดกิจกรรมอันเป็นประเพณี และศาสนพิธีในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ได้ทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาาร่วมกัน อันจะทำให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่บ้าน ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง รวมทั้งการถือโอกาสเทศนาธรรมะสั่งสอนให้งดเว้นจากอบายมุข ให้ประพฤติดี หลีกหนีความชั่ว เป็นผู้นำชาวบ้านชุมชนโนนม่วงในการปฏิบัติธรรม เช่น ฝึกสมาธิเพื่อให้ชาวบ้านชุมชนโนนม่วงได้เข้าถึงพระพุทธศาสนาจากการปฏิบัติอย่างแท้จริง แต่กลับเป็นว่าพอญาติโยมสนใจเข้าวัดจริง ๆ กลับมีพระ

^{๔๔} สัมภาษณ์, เพื่อน เนื่องวงศา, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

ธรรมกถึกไม่เพียงพอ น่าจะเพิ่มพระธรรมกถึกผู้เผยแผ่พุทธธรรม ที่มีความสามารถในการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างแท้จริง

เลื่อน พันธยางกุล^{๕๐} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึก แสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

การแสดงธรรมะและการปาฐกถาธรรมของพระธรรมกถึก ให้ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง สามารถกระทำได้ ทั้งภายในวัดและภายนอกวัด การเผยแผ่ภายในวัด เช่น มีการแสดงพระธรรมเทศนาในวันธรรมสวนะ มีพระธรรมกถึกมาบรรยายธรรมะหรือพระธรรมเทศนาในวันอาทิตย์ ตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น ส่วนการเผยแผ่พุทธธรรมภายนอกวัด เช่น การสนทนาธรรมะ ตามบ้านเรือนชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ในโอกาสอันสมควร การบรรยายธรรมะ หรือการแสดงพระธรรมเทศนา ตามที่มีผู้นิมนต์การแสดงธรรมะหรือการปาฐกถาธรรมของพระธรรมกถึก หมายถึง การกล่าวสั่งสอนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ เพื่อให้ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง สามารถนำเอาหลักธรรมคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสันติสุข พระธรรมกถึกจึงมีหลักการและวิธีการที่แสดงธรรมะ จะต้องเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ แสดงธรรมะตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ แสดงธรรมะโดยเคารพต่อผู้ฟังธรรมะ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นชนชั้นใด ไม่แบ่งแยกชั้นวรรณะ แสดงธรรมะตามหลักองค์ธรรมกถึก คือ ธรรมะที่ผู้แสดงธรรมควรตั้งไว้ในใจ ๕ ประการคือแสดงธรรมไปตามลำดับ ชี้แจง ยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ แสดงธรรมด้วยเมตตา ไม่แสดงธรรมด้วยการเห็นแก่อาภิส แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น แต่กลายเป็นว่าศาสนาเรากลับมีพระธรรมกถึกแบบนั้นน้อยมาก ผมจะต้องเพิ่มพระธรรมกถึกผู้เผยแผ่พุทธธรรม ให้ได้พระธรรมกถึกที่มีมากกว่านี้

บุญแปง สิมะลี^{๕๑} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

พระธรรมกถึก สอนธรรมะให้กับชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ท่านแสดงธรรมโดยหลักการสอน คือสอนด้วยวิธีละมุนละม่อม หรือสอนด้วยวิธีรุนแรง (สอนโดยการว่ากล่าวตักเตือน) หรือสอนด้วยวิธี

^{๕๐} สัมภาษณ์, เลื่อน พันธยางกุล, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

^{๕๑} สัมภาษณ์, บุญแปง สิมะลี, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

ละมุนละม่อมและรุนแรง หรือฆ่าเสีย (สอนโดยไม่ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนบุคคลนั้นเลย) ฉะนั้น เมื่อแสดงธรรมะกับชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ถ้าจะระบุถึงบุคคล จะต้องมียัตถุประสงค์คือ เพื่อแสดงถึงการกระทำของคนโดยเฉพาะตัว เพื่อแสดงถึงอนันตริยกรรม (กรรมหนัก เช่น ฆ่าบิดามารดา เป็นต้น) เพื่อไม่ละทิ้งสมมติของโลก (สิ่งที่สมมติขึ้น) เพื่อแสดงถึงพรหมวิหาร ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เพื่อแสดงถึงบุพเพนิวาสานุสติญาณ (เป็นบุพเพสันนิวาส) เพื่อแสดงถึงทักษิณาวิสูทธิ (ความบริสุทธิ์ของการทำบุญ) ให้เห็นชัดเจนอย่างนี้ แต่พระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรม ที่มีความสามารถในการเผยแผ่ธรรมะอย่างแท้จริงนั้นน้อยมาก

นาค แก้วบุญเรือง^{๕๒} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้ การประพาดิตนให้เป็นแบบอย่างของพระธรรมกถึก พระธรรมกถึกต้องหมั่นพิจารณาตนเอง คือ พิจารณาเตือนใจตนเองอยู่เสมอตามหลักอภินิหารปัจเจกชน ว่าพระธรรมกถึก มีเพศต่างจากคฤหัสถ์ สัตว์แล้ว ซึ่งฐานะ ควรเป็นอยู่ง่าย จะจู้จี้ถือตัวเอาแต่ใจตนไม่ได้ ความเป็นอยู่ของพระภิกษุต้องพึ่งพิงผู้อื่น ต้องอาศัยเขาเลี้ยงชีพ ควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย และบริโศกปัจจัย ๔ โดยพิจารณา ไม่บริโศกด้วยตนหา มีอาภักิริยาที่พึงทำต่างจากคฤหัสถ์ อาภักิริยาใด ๆ ของสมณะ พระธรรมกถึกต้องทำอาภักิริยานั้น ๆ และยังจะต้องปรับปรุงตนให้ดียิ่งขึ้นไปกว่านี้พระธรรมกถึกติเตียนตัวเองได้โดยศีล พระเพื่อนพรหมจรรย์ด้วยกัน ผู้เป็นวิญญูชน พิจารณาแล้ว ยังติเตียนติเตียนได้โดยศีล พระธรรมกถึกจักต้องมีความพลัดพรากจากของรักของชอบใจไปทั้งสิ้น วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้พระธรรมกถึกทำอะไรอยู่ (ทำในสิ่งที่ประโยชน์หรือไม่) พระธรรมกถึก ยินดีในสิ่งที่สวดอยู่หรือไม่ ซึ่งชาวบ้านชุมชนโนนม่วง สามารถนำข้อวัตรปฏิบัติ ของพระธรรมกถึกดังกล่าว มาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความเจริญแก่ผู้ประพฤติปฏิบัตินั้น และชาวบ้านชุมชนโนนม่วงสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติตามได้ แต่ดูเหมือนว่าพระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรม ที่มีในปัจจุบันไม่เพียงพอ

สมัย หลักจันทร์^{๕๓} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้ว

^{๕๒} สัมภาษณ์, นาค แก้วบุญเรือง, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

^{๕๓} สัมภาษณ์, สมัย หลักจันทร์, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๘.

ชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

พระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรมประจำที่ ทำการเผยแผ่พุทธธรรม ในวัดของตน ทาง วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ หรือทางสื่อมวลชนอื่น ๆ ตามจุด ศูนย์ องค์กร หรือสมาคม และอื่น ๆ ที่ตั้งไว้เป็นหลักแหล่ง ไปตามหมู่บ้านชุมชนโนนม่วง ตามโรงเรียน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ไปตาม หน่วยราชการต่าง ๆ และสถานที่อื่น ๆ ที่เห็นสมควรให้ยึดโอวาทปาติโมกข์เป็นหลัก แต่ปัจจุบันพระ ธรรมกถึก ไม่มีความเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับหลักภาษา เก่งโวหารมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีอุดมคติมี ประสพการณ์ ยึดหลักความเป็นพระธรรมกถึก และจะต้องมีคุณสมบัติของนักเผยแผ่พุทธธรรม อีก อย่างหนึ่งต้องมีความรู้ความสามารถดี มีปฏิภาณดี มีความประพฤติดี มีความรักงานการเผยแผ่พุทธ ธรรม เป็นนักเสียสละมีความอดทน

น้อย นาคสิมทอง^{๔๔} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษา เผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้ว ชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

ความแตกต่างระหว่างพระธรรมกถึก กับชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ผู้รับการเผยแผ่พุทธ ธรรมนั้น เรื่อง เพศ วัย การศึกษา อุปนิสัยการสังคมสงเคราะห์ พระธรรมกถึกสมัยใหม่ การแสดง ธรรมต้องมีลีลา มีการยกอุปมาอุปไมยบ้าง ต้องช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษา ช่วยเหลือสนับสนุนการ ปกครอง ช่วยเหลือธรรมะสงเคราะห์ทางวิชาการ ที่สำคัญเพิ่มพระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรม ให้ได้ พระธรรมกถึก ที่มีความสามารถในการเผยแผ่พุทธธรรม

แดง หงษ์อินทร์^{๔๕} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึกแสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษา เผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้ว ชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

การเผยแผ่พุทธธรรม ของพระธรรมกถึกที่ดี ต้องรู้จักชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ที่จะอบรม สั่งสอนเลือกธรรมะ อบรมสั่งสอนให้เหมาะสม กับชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ควรอบรมสั่งสอนจาก รูปธรรมไปหานามธรรม เทศน์สอนจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปหาสิ่งที่เห็นได้ยาก พูดในเรื่องจากสิ่งที่รู้ อยู่ แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่วู้ อุปกรณ์การสอนการอบรมต้องเตรียมพร้อมในการแสดงธรรมะ ในระหว่างการ

^{๔๔} สัมภาษณ์, น้อย นาคสิมทอง, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์, แดง หงษ์อินทร์, อสม.บ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๘.

แสดงธรรมะมีการสอดแทรกอุปมา อุปมัย ที่สำคัญต้องไม่เห็นแก่อาภิส แล้วทางวัดน่าจะหาพระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรมมาเพิ่ม ให้ได้พระธรรมกถึก ที่มีความสามารถในการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างแท้จริง

อำไพ ทองบ้านท่ม^{๕๖} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึก แสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

การที่พระธรรมกถึกสมัยใหม่นี้ ต้องสอนเผยแผ่พุทธธรรม แบบพระพุทธรองค์สอน ให้ชาวบ้านชุมชนโนนม่วงเข้าใจในการฟัง แทรกด้วยร้อยกรองด้วยคำพูดสละสลวยล้วน ๆ หรืออาจมีด้วยบทกวี โดยการเล่านิทานประกอบ และสอนให้ขบคิดปัญหาด้วยปัญญา การเผยแผ่ของพระธรรมกถึก แบบสอนให้เห็น สอนให้เชื่อ สอนให้กล้า สอนให้รู้จริง (สนุก)

อุไร ยามิ^{๕๗} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึก แสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

วิธีแก้ปัญหการสอน การอบรม จะมีปัญหาติดตามมาเสมอสำหรับพระธรรมกถึก พระนักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดี จะต้องฉลาดในการแก้ปัญหา จะตอบแบบตอบแง่เดียว หรือว่าแยกตอบ หรือใช้วิธีโดยการย้อนถาม บางครั้งก็งดไม่ตอบ พระธรรมกถึก ควรจะมีการประเมินผลการเผยแผ่พุทธธรรม ตัวพระธรรมกถึกเองศึกษาการตั้งปัญหา การสังเกต การทดลองปฏิบัติ สิ่งที่พระธรรมกถึกนักเผยแผ่พุทธธรรม ควรพิจารณาคือ สำรวจตัวเองว่าขบวนการเผยแผ่พุทธธรรมดีไหม หลักธรรมะที่นำมาสาธยายธรรมะกับชาวบ้านโนนม่วง เหมาะสมหรือไม่ เหตุการณ์เป็นอย่างไร ต่าง ๆ เหล่านี้

สุพัต จันทรเผื่อปาน^{๕๘} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึก แสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม พระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

^{๕๖} สัมภาษณ์, อำไพ ทองบ้านท่ม, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๕๗} สัมภาษณ์, อุไร ยามิ, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๕๘} สัมภาษณ์, สุพัต จันทรเผื่อปาน, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๘.

ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งดูจะมีอะไรหลายอย่างที่สวนทางกับคำสอนของพระพุทธองค์ ขณะเดียวกันก็เป็น ยุคสมัยที่เปิดพื้นที่ ให้กับพระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรม อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ทั้งนี้เนื่องจากโลกาภิวัตน์ เป็นปรากฏการณ์หลายมิติ เป็นทั้งตัวก่อปัญหาใหม่ ๆ และเปิดโอกาส ในการแก้ปัญหาเก่า ๆ อยู่ในเวลาเดียวกันโลกาภิวัตน์ คือยุคสมัยที่โลกถูกย่อส่วนให้เล็กลง และหมุน เร็วขึ้นด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารธรรมะ ชาวบ้านชุมชนโนนม่วงจากทุกซอกมุม สามารถรับฟัง พระธรรมกถึก แสดงธรรมะกันได้ รับรู้ความเป็นไปของกันและกันได้ โดยก้าวข้ามทั้งพื้นที่และ กาลเวลา และพลังขับเคลื่อนใหญ่โตที่สุดของกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้น การกอบกู้จิตวิญญาณหรือ สร้างสรรค์ธรรมะ ให้บังเกิดในดวงจิตของชาวบ้านชุมชนโนนม่วง อาจจะทำโดยวิถีทางการเทศน์อย่าง เดียวไม่ได้ ปัญหาระดับมูลฐานที่สุดชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ในยุคโลกาภิวัตน์ คือดิ้นรนออกจากการ ครอบงำของโครง สร้างอำนาจและวัฒนธรรมที่รวมศูนย์ได้ค่อนข้างสำเร็จ หรือหลุดจากพันธนาการมา ได้ในระดับหนึ่ง แต่น่าเสียดายตรงที่มามีติดกับอยู่ในการครอบงำตนเอง ดังนั้นในเมื่อพระธรรมกถึก แสดงธรรมะจึงไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เข้าภายในจิตได้สำนึกชาวบ้านชุมชนโนนม่วงได้

บุญไหล ทองสงคราม^{๕๙} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึก แสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

พระธรรมกถึก จะแสดงธรรมะได้ก็โดยการกอบกู้สติสัมปชัญญะ ของชาวบ้านชุมชน โนนม่วง ผู้ตกเป็นเหยื่อของความเจริญ ที่ชาวบ้านไม่สามารถตามได้ทันเท่านั้น ซึ่งสามารถดำเนินการ ได้ทั้งในระดับบุคคล และเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคม หรือเป็นทั้งสองอย่างประสานกัน ปัญหาที่ ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง เผชิญอยู่เป็นปัญหาในระดับจิตวิญญาณ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ จะต้องฟังพระธรรมกถึก ฟังพุทธธรรม เพราะพุทธธรรมเป็นคำสอนที่พุ่งเป้าสู่การปลดปล่อยชาวบ้าน ชุมชนโนนม่วง ออกจากการมอมเมาตัวเองเป็นสำคัญ ซึ่งตรงกับประเด็นหลัก ๆ ที่พระพุทธองค์เคย ค้นคว้าและหาคำตอบมาก่อน ในสถานการณ์เช่นนี้การเชิญพุทธธรรมไปเกาะเกี่ยวกับพลังสร้างสรรค์ที่ มีอยู่ จึงไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน โอกาสมีอยู่จริงและเป็นรูปธรรม ที่สำคัญอันดับแรกเพิ่มพระธรรมกถึก ให้ได้ พระธรรมกถึก ที่มีความสามารถในการเผยแผ่พุทธธรรม

ณัฐนนท์ สามหาดไทย^{๖๐} ให้สัมภาษณ์ว่า พระธรรมกถึก แสดงธรรมะเกี่ยวกับเรื่องการใช้ ภาษาเผยแผ่พุทธธรรม ผ่านพระธรรมกถึก ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ผลสำเร็จจากการฟังธรรม

^{๕๙} สัมภาษณ์, บุญไหล ทองสงคราม, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น , วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๘.

^{๖๐} สัมภาษณ์, ณัฐนนท์ สามหาดไทย, ชาวบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา เขต ๒ อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น, วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๘.

แล้วชาวบ้านโนนม่วง นำมาใช้ในการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ที่มีอิทธิพลและมีผลต่อจิตใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

โลกาภิวัตน์ มิได้มีแต่ด้านลบอย่างเดียว หากยังมีด้านบวกที่เอื้อต่อการเผยแผ่พุทธธรรม และการปฏิบัติธรรมด้วย เราต้องอาศัยด้านบวกของโลกาภิวัตน์ อันประกอบด้วยเทคโนโลยีการ สื่อสาร ความเพียบพร้อมด้วยเงื่อนไขทางวัตถุสำหรับเกื้อหนุนการทำงานและการใช้ชีวิต จิตสำนึกที่ ข้ามพรมแดนไปเชื่อมโยงกันในหมู่ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง และเสรีภาพในการสร้างสรรค์ปัจเจก ภาพของปัจเจกบุคคล มาช่วยลดทอนด้านมืด ซึ่งในการเคลื่อนไหวทิศทางนี้ เราสามารถส่งทอด ข่าวสารทางเลือกให้ชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ได้สะดวกกว่าเดิมมากและเรามี คลังทางปัญญาของพุทธ ธรรมเก็บไว้อย่างล้นเหลือ แต่ควรเพิ่มพระธรรมกถึก ให้ได้พระธรรมกถึก ที่เทศน์สอนเก่งในการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างแท้จริง แม้ว่าที่ผ่านมาคนจำนวนมากยังไม่ได้ประโยชน์ จากพระธรรมกถึกก็ตาม แต่จารีตประเพณี คือเป็นการศึกษาและปฏิบัตินอกวัด มากกว่าจะนั่งฟังพระธรรมกถึกแสดงธรรมะ ทั้งยังมีการตีความอิสระโดยตนเองมากขึ้น ได้รับการยอมรับนับถือโดยชาวบ้านชุมชนโนนม่วงมากขึ้น ดังนั้น การเพิ่มพระธรรมกถึก มาเป็นที่พึ่งของชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ในยุคนี้ จึงมีความเป็นไปได้ อย่างยิ่ง

สรุป ผู้เผยแผ่พุทธธรรม คือองค์พระธรรมกถึก ควรศึกษาเรียนรู้ให้มาก รู้ทันโลกยุคใหม่ และใน ขณะเดียวกัน ควรปฏิบัติธรรมให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงด้วย ควรหาทางสร้างสรรค์ในการ ทำงานร่วมกันอย่างมีระบบที่ชัดเจน มีการจัดระบบการบริหาร การจัดการ การประเมินผลงานด้วย ควรนำเสนอธรรมสู่สาธารณชนในรูปแบบบันเทิง ผู้เผยแผ่พุทธธรรมควรใช้ภาษาที่ง่าย อยู่ในโลกความเป็นจริง และควรใช้ภาษาที่ร่วมสมัยด้วย ดังนั้น หวังว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการเผยแผ่พุทธธรรม และ ผู้สนใจด้านธรรมะอยู่ คงพอมองเห็นปัญหาและเส้นทางของสังคม ว่ากำลังเผชิญอยู่กับการขาดแคลน พระธรรมกถึก หากจะหยิบยกเอารากเหง้าเค้ามูล ของวัฒนธรรมไทยมาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นความ ละเอียดย้อน คงต้องกล่าวถึงหลายส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ท้องถิ่น การศึกษา สังคม ค่านิยม ระดับวัย ศาสนา ธรรมชาติเป็นพื้นหลัง ของพฤติกรรมของชาวบ้านชุมชนโนนม่วงด้วย เนื่องจากว่า ชาวบ้าน ชุมชนโนนม่วง อยู่กับวัฒนธรรมธรรมชาติ ครอบครัวยุค วิญญาณ ผี ปัจจัยที่สองที่สร้างความแตกต่าง การมอง คือ “ฐานอาชีพ” สังคมชาวบ้านชุมชนโนนม่วง ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยอาชีพต่างกัน การดำรง ในอาชีพต่างกัน ย่อมสร้างมุมมองต่างตาด้วย คนทำงานในเมืองมีปัญหาแบบคนเมือง คนทำงานใน ชนบทย่อมมีมุมมองแบบชนบท พระธรรมกถึกก็มองมุมศาสนา ส่วนฆราวาสมองแบบโลก คนมี การศึกษาจะมีพื้นฐานการมองปัญหาได้ละเอียดและกว้างกว่าคนไม่มีการศึกษา นักธุรกิจย่อมมอง อนาคต ต่างกับนักปฏิบัติธรรม ซึ่งจะประเด็นให้เกิดความเห็นต่างมุมได้

๓.๒ สรุป

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ พระธรรมกถึก มีการใช้ภาษาเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรม เนื่องจากว่า พระธรรมกถึก มีภูมิความรู้ไม่แตกฉานธรรมะดีพอ ไม่เหมือนในครั้งพุทธกาล พระธรรมกถึก ไม่เข้าใจ ภาษาใหม่ ๆ ที่ชาวโลกเขาใช้ เพราะสมัยนี้ มีชาวต่างประเทศเข้ามาแต่งงาน มีครอบครัวกับชาว พุทธศาสนิกชนไทยมากมาย เมื่อไม่รู้ภาษาต่างประเทศ จึงเป็นเหตุให้เกิดผลสำเร็จน้อยพระธรรมกถึก มีปัญหาเรื่องภาษาธรรมะ ภาษาไทย สำนวน คำคม ภาษาใหม่ และขาดวิธีการสื่อสารธรรมะ ชาวพุทธ บ้านโนนม่วงเอง มีปัญหาเรื่องพื้นฐาน เพราะไม่สนใจ หรือสนใจแต่พระธรรมกถึกเอง ก็เผยแผ่พุทธ ธรรม ไม่รู้เรื่อง ฉะนั้น พระธรรมกถึก ต้องเผยแผ่พุทธธรรม ให้เป็นภาษาชาวบ้าน ให้เข้าใจง่ายใน ระดับต่าง ๆ ได้ แล้วค่อยป้อนภาษาธรรมะเข้าไป ส่วนภาษาในหนังสือธรรมะหรือในคัมภีร์ทาง พระพุทธศาสนา การใช้ภาษาไม่ร่วมสมัย ปัญหาในการใช้ภาษา เอกสารที่เป็นหนังสือเองมีปัญหา มาก พระธรรมกถึก ที่เผยแผ่พุทธธรรมได้ดียาก ในยุคใหม่มีกระแสนิยมทางตะวันตก และมีเหตุผล มากขึ้น เป็นไปในทางวิทยาศาสตร์ ที่สามารถพิสูจน์ได้ จึงไม่ค่อยเชื่อคำสอนทางศาสนาที่สอนเชิงอุดม คติ หรือจินตนาการที่อาศัยศรัทธาเป็นฐาน จึงเป็นเหตุให้ผู้รู้เหล่านี้ อาศัยการศึกษาด้วยตัวเอง อ่าน เอาเองวิเคราะห์ธรรมะเอง จึงเป็นเหตุให้เกิดการเข้าใจผิดไป เพราะไม่มีพื้นฐานด้านศาสนาดีพอและ ไม่ได้ปฏิบัติตามอย่างแท้จริง พระธรรมกถึกแสดงธรรมะ ให้พุทธศาสนิกชนก็ไม่สอนชี้้นำให้เกิดปัญญา ไม่รู้วิธีการเข้าถึงจิตใจคน ไม่รู้จักการปรับปรุงธรรมะ และวิธีการถ่ายทอดในรูปแบบใหม่ที่น่าสนใจ ชาวพุทธบ้านโนนม่วง จึงเห็นธรรมไม่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตพระธรรมกถึก มีปัญหาในด้านการเผยแผ่พุทธธรรมแบบจารีตเดิม ๆ ขาดการวิเคราะห์หรือเชิงวิชาการ ชาวพุทธบ้านโนนม่วง มีความรู้แบบ ยุคใหม่ มีเหตุผล ชอบวิเคราะห์ แต่ขาดการปฏิบัติทางใจ

ในปัจจุบันยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญด้านต่าง ๆ ได้พาให้ผู้คนสนใจสิ่งใหม่ ๆ สิ่งแปลก ๆ สิ่งที่น่าตื่นตาตลอด ในขณะที่สิ่งเก่า ๆ สิ่งที่เคยคุ้นเคยมานาน เริ่มได้รับความสนใจน้อยลง หาว่าเป็น สิ่งโบราณ ไม่ทันสมัย ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการเข้าใจภาษาธรรมะของพุทธศาสนิกชนชาวบ้าน โนนม่วงในปัจจุบันอย่างมาก คือ ปัจจัยด้านสื่อ ปัจจุบันความเจริญด้านเทคโนโลยี มีความก้าวหน้า มาก การจะสื่อสารสิ่งใดก็ตาม ต้องอาศัยการสื่อกลางเป็นสื่อนำไปสู่การเข้าใจ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่พาสารธรรมะ ไปสู่ผู้รับได้มากและรวดเร็ว ปัจจัยด้านภาษาก็ เช่นกัน หากพระธรรมกถึก ใช้ภาษาที่ลึก วิชาการเกินไป ชาวพุทธบ้านโนนม่วงผู้รับสารธรรมะย่อมไม่ รู้ ปัญหาเกิดขึ้นได้ ยิ่งในยุคใหม่ ภาษาต่างประเทศแทรกเข้ามาปะปนอยู่มาก พระธรรมกถึกปนภาษา มากขึ้น ยิ่งก่อให้เกิดความสับสนได้ ในขณะเดียวกัน คนยุคโลกาภิวัตน์ไม่ใส่ใจภาษาท้องถิ่น หรือภาษา รากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง จึงเกิดปัญหาการเข้าใจของคำและความหมาย โดยเฉพาะภาษา ธรรมะทางศาสนา ปรัชญา ภาษาไทยดั้งเดิม สำนวน สุภาษิต คำคม

ปัจจัยด้านวัยก็เป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจธรรม วัยเด็กจะยังไม่เข้าใจธรรมดีนัก ส่วนวัยรุ่นยังคงต้องการความเป็นอิสระ พอใจ อ่อนไหวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ไว เบื่อง่าย จิตใจไม่นิ่งพอสักวันหนึ่ง แต่วัยเป็นสิ่งที่มั่นคงตายตัว ที่สำคัญเด็กวัยรุ่นมักคิดว่า ศาสนาและธรรมะ เป็นเรื่องของคนที่มียายุเท่านั้น ปัจจัยด้านการศึกษาก็เช่นกัน ไม่ว่ามนุษย์จะมีชีวิตยืนนานแค่ไหน หากปราศจากการศึกษา ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจชีวิต เข้าใจโลกและเข้าใจธรรมะด้วย เพราะการศึกษาเป็นรากฐานในการมองสิ่งแวดลอมได้อย่างเข้าใจละเอียดและเคารพศรัทธา รู้จักวิธีการปรับตัว การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การรู้จักคิดรู้จักวิเคราะห์ และเลือกสรรเอาสิ่งดีจากองค์พระธรรมกถึก และรับเอาธรรมะได้ เพราะความเป็นผู้มีการศึกษา ปัจจัยด้านเทศะ การอยู่กันคนละพื้นที่ คนละท้องถิ่น คนละประเทศ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ไม่อาจเข้าใจภาษาธรรมะในภาษาท้องถิ่นได้ เช่น คนไทย แต่ละภาค อาจจะไม่เข้าใจความหมายของคำตามภาคต่าง ๆ หรือมีชาวต่างประเทศมาบรรยายธรรมะเป็นภาษาอังกฤษ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ มีผลต่อการใช้ภาษา ในการเผยแผ่พุทธธรรม ขององค์พระธรรมกถึกเอง จะเป็นสิ่งประจำตัวของบุคคล ที่ทำให้แตกต่างจากคนอื่น ซึ่งเป็นผลมาจากการทำงาน ประสบการณ์ที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญต่อชีวิตอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่บ่งบอกความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นลักษณะส่วนรวมของบุคคล และการแสดงออกของพฤติกรรม ตัวพระธรรมกถึกเอง ต้องพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัวของท่านอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะสามารถเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และเป็นต้นแบบของผู้เผยแผ่พุทธธรรม การเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัจจัยด้านขนบธรรมเนียมประเพณี มีส่วนในการสนับสนุน ให้ชาวพุทธบ้านโนนม่วง มีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง ชุมชนมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ การมีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง เป็นสิ่งที่น่าภูมิใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของชาวพุทธในชุมชนบ้านโนนม่วง ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งส่วนมากจะเป็นเรื่องที่แสดงอดีตและปัจจุบันของชุมชน แสดงถึงความเป็น มาอันเกิดจากความเจริญของชุมชนมาช้านาน จึงควรภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของตนเองขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ยอมรับนับถือมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นแนวทางการปฏิบัติตน ของคนในท้องถิ่น ให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นสิ่งควบคุมการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชน ทำให้คนอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ฉะนั้น ปัจจัยด้านองค์ประกอบการแสดง หรือการบรรยายธรรมะ มีทั้งการบรรยายและปาฐกถา ด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาในการเผยแผ่พุทธธรรม เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลค่อนข้างมากในเรื่องของการโน้มน้าว และชักจูงใจเนื้อหาสาระธรรมะที่แสดง ได้กลายเป็นบรรทัดฐานแก่ชาวพุทธชาวบ้านโนนม่วง ในการนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน การแสดงธรรมะเป็นกระบวนการที่สร้างความร่วมมือกัน อันได้แก่ความรู้สึกร่วมกัน คิด ข้อมูลข่าวสาร อารมณ์ของบุคคลสองฝ่าย โดยพระธรรมกถึก ผู้แสดงได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เนื้อหาสาระธรรมะ ความต้องการ อารมณ์ ซึ่งเราอาจหมายถึงตัว

เนื้อหาสาระธรรมะ ที่พระธรรมกถึก ผู้แสดงธรรมะ ต้องการให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจร่วมกัน วิธีการรวมถึงการพิจารณาถึงกลุ่มผู้ฟัง เป้าหมายสำคัญก็เพื่อการแสดงธรรมะไปยังพุทธศาสนิกชน เพื่อสามารถนำธรรมะ ไปประยุกต์ใช้ ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ความน่าเชื่อถือ กระบวนการถ่ายทอด ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียน สิ่งสำคัญคือ ความน่าเชื่อถือในตัวพระธรรมกถึก มีผลต่อการแสดงธรรมะ เพราะถ้าหากพุทธศาสนิกชน มีความรู้สึกทศว่าพระธรรมกถึก เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือไว้วางใจได้ การยอมรับก็เกิดขึ้นได้ง่าย ทั้งนี้ความน่าเชื่อถืออาจมาจากความรู้ความสามารถ สถานภาพ บุคลิกลักษณะและคุณธรรม ที่มีเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คนโดยทั่วไป ความรู้ความสามารถด้านการเผยแผ่พุทธธรรม เป็นผู้มีความรู้แตกฉานในเรื่องหลักพุทธศาสนา และเป็นที่ปรากฏชัดแก่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป เป็นที่ยอมรับเฉพาะความรู้ความสามารถ ในการนำเสนอด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายและสอดแทรกด้วยคติธรรมะ น้ำเสียงดี อักขระชัดเจนสละสลวย รู้เรื่องความเป็นไปของชุมชน เป็นพระธรรมกถึก ที่มีความชำนาญในการประยุกต์หลักธรรมะ ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันได้ดี สามารถนำเสนอธรรมะได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ชวนให้ประพฤติปฏิบัติ ทำให้พุทธศาสนิกชน สนุกสนานชอบใจและตั้งใจฟัง ตลอดถึงภูมิธรรมะที่ศึกษาเล่าเรียนมา มีบุคลิกลักษณะน่าเลื่อมใส บุคลิกภาพ เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง ของพระธรรมกถึก ผู้เผยแผ่พุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพราะบุคลิกภาพที่สง่างามย่อมสร้างความศรัทธา บุคลิกภาพถือว่าเป็นปัจจัยที่สร้างเสริมศรัทธาให้เกิดขึ้น